

Putkakuolemat Suomessa 2014–2018

Roope Keipilä

3/2019

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Tutkinto
Roope Keipilä	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Putkakuolemat Suomessa 2014–2018	Julkinen
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Heli Jalander	Laadullinen tutkimus
Tiivistelmä <p>Tämä laadullinen tutkimus käsittelee Suomessa tapahtuneita putkakuolemia vuosina 2014–2018. Putkakuolemiksi lasketaan kuolemat, jotka ovat tapahtuneet poliisin säilytystiloissa, poliisin kuljetuksessa sekä kuolemat, jotka ovat tapahtuneet matkalla putkalta sairaalaan ja myöhemmin sairaalassa. Aiheesta on tehty vain vähän tutkimusta ja opinnäytetyöni tarkoitus olikin lisätä aiheesta olevaa informaatiota sekä tehdä vertailua aiempiin tutkimuksiin. Opinnäytetyössä analysoitiin poliisin tekemiä kuolinilmoituksia sisällönanalyysin keinoin. Tutkimusaineistossa oli yhteensä 49 putkakuolemaa vuosilta 2014–2018.</p> <p>Tulokset näyttivät, että putkakuolemat olivat keskittyneet miessukupuoleen ja keski-ikäisyyteen. Päihteiden käyttö näkyi tutkimustuloksissa selvästi. Päihteiden käyttö näkyi poliisin suorittamissa kiinnitoissa, kun yleisin kiinniottoperuste oli poliisilain mukainen kiinniotto henkilön suojaamiseksi. Lähes poikkeuksetta tämä oli ryhmä, jossa henkilöt olivat niin päihtyneitä, etteivät pystyneet huolehtimaan itsestään. Päihteiden käyttö näkyi myös kuolemansyissä, kun yli puolissa kuolemissa päihteiden käyttö oli vähintään myötävaikuttanut kuolemaan. Tutkimuksen yleisin kuolinsyy oli erilaiset myrkytyskuolemat.</p> <p>Aiempaan tutkimukseen vuodelta 2015 verrattuna putkassa kuolleiden keski-ikä oli laskenut kolme vuotta, mutta alle 30-vuotiaiden osuus oli noussut. Alle 30-vuotiaita kuoli poliisin säilytystiloissa tutkimuksen mukaan lukumäärällisesti kaikkein eniten. Rikoksen vuoksi kiinniotetut näyttävät tutkimuksen perusteella olevan potentiaalisia itsemurhan tekijöitä, kun kaksi kolmasosaa itsemurhan tehneistä oli otettu kiinni rikoksesta epäiltynä.</p> <p>Työn lopussa pohdin keinoja, joilla putkakuolemia voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti vähentää. Näitä ovat muun muassa henkilön toimittaminen mahdollisuuksien mukaan selviämisasemalle, mahdollisten itsemurhavälineiden poisottaminen ja systemaattisempi tarkistusten tekeminen.</p>	
Sivumäärä 35	Tarkastuskuukausi ja -vuosi 3/2019
Avainsanat putkakuolema, päihteet, päihtymys, säilöönotto	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 LAINSÄÄDÄNTÖ SÄILÖSSÄPITÄMISELLE	4
2.1 Lainäädännölliset perusteet säilöön sijoittamiselle	4
2.1.1 Poliisilaki	4
2.1.2 Pakkokeinolaki.....	7
2.1.3 Ulkomaalaislaki	8
2.2 Vapautensa menettäneiden kohtelu ja käsittely.....	9
3 TUTKINTA JA RAPORTOINTI.....	12
3.1 Putkakuoleman määritelmä	12
3.2 Tutkiminen ja raportointi.....	12
3.3 Poliisitutkinta kuoleman johdosta	13
3.4 Kuolemantapauksesta laadittava S-ilmoitus.....	14
4 AIHEESTA TEHDYT AIEMMAT TUTKIMUKSET	16
4.1 Päähtyneiden henkilöiden säilöönotoista tehdyt tutkimukset	16
4.2 Suomalainen putkakuolematutkimus 1969 ja 2015.....	17
4.3 Norjalainen putkakuolematutkimus.....	18
4.4 Säilöönottujen henkilöiden sukupuolijakauma.....	19
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
5.1 Tutkimuksen eettisyys	21
5.2 Tutkimuksen luotettavuus	22
6 TULOKSET.....	23
7 YHTEENVETO.....	29
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	31
8.1 Jatkotutkimukset.....	31
8.2 Tutkimuksen onnistuminen	31
LÄHTEET	32

1 JOHDANTO

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkia Suomessa tapahtuneita putkakuolemia vuosina 2014–2018. Tutkimuksen tarkoituksena on luoda ajantasainen kuva Suomessa tapahtuneista putkakuolemista ja tuottaa tietoa aiheesta, josta on aiemmin tehty vain vähän tutkimusta. Suomessa riski kuolla putkaan on noin 0,0085 promillea (Paatero ym. 2011, 58) mutta silti poliisin säilytystiloissa on kuollut viime vuosina noin 10 ihmistä vuodessa (Ilkka ja Pohjalainen: Putkakuolemat vähentyneet puoleen 1990-luvun lukemista, Iltalehti 9.9.2016). Putkakuolemiksi lasketaan kuolemantapaukset, jotka ovat tapahtuneet poliisin säilytystiloissa sekä poliisin kuljetuksen aikana. Lisäksi putkakuolemiksi lasketaan tapaukset, jossa henkilö on viety putkasta sairaalaan, jossa on kuollut myöhemmin. (Kts. luku 3.1.) Vuosina 2014–2018 on Suomessa Poliisiammattikorkeakoulun tilastojen mukaan tapahtunut 52 putkakuolemaa.

Putkakuolemat herättävät ihmisissä paljon tunteita ja usein kuolemista kirjoitetaan isoin otsikoin iltapäivälehdissä. Lisäksi internetin keskustelupalstat täyttyvät viesteistä, joissa poliisin toimia kyseenalaistetaan ja syyllistä etsitään yksistään poliisista. Tutkimuksen tarkoituksena on luoda ajantasaista tietoa putkakuolemailmiöstä ja vertailla tuloksia aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Tarkoitukseni tutkimusta tehdessä oli etsiä vastausta kysymykseen, minkälainen kuva putkakuolemista muodostuu poliisin tekemien kuolinilmoitusten perusteella. Tämä kuva muodostuu putkassa kuolleiden iästä, sukupuolesta sekä kuolinsyystä. Tutkimusmenetelmänä käytin tutkimuksessa laadullisen tutkimuksen perustyökälyä, sisällyönanalyysia.

Aihe tuli itselleni mieleen kesällä 2018, jolloin näin iltapäivälehdessä otsikon, jonka mukaan nainen oli kuollut Turussa putkaan. Tarkistin tuolloin, onko aiheeseen liittyvää opinnäytetyötä tehty Poliisiammattikorkeakoulussa. Huomatessani, ettei aiheeseen liittyvää työtä oltu tehty, varasin aiheen itselleni. Päähtyneiden käsittelystä on kirjoitettu jonkin verran kirjallisuudessa ja aiheeseen liittyen on tehty muutamia opinnäytetöitä. Lähinnä nämä työt ovat keskittyneet siihen, milloin henkilö pitäisi viedä putkan sijasta sairaalaan tai muuhun vastaavaan hoitopaikkaan.

Uskon, että tutkimukseni tuloksista voivat olla kiinnostuneita niin poliisihallinnossa työskentelevät, kuin hallinnon ulkopuolisetkin ihmiset. Putkakuolemista johtuvan mediahuomin takia uskon, että tutkimuksen tulokset voivat kiinnostaa ihmisiä.

Tarkoitukseni oli alun perin tutkia Suomessa tapahtuneita putkakuolemia historian saatossa. Huomasin kuitenkin aihetta miettiessä, että aiheeseen liittyen on tehty kaksi aiempaa tutkimusta. Toinen oli 1960-luvulla tehty putkakuolematutkimus ja toinen vuodelta 2015, kun Annika Tikkanen Tampereen yliopistosta tutki vuosina 2007–2013 tapahtuneita putkakuolemia. Tämän jälkeen rajasin aiheeni käsittelemään vuosina 2014–2018 tapahtuneita putkakuolemia.

Lähteinä opinnäytetyössä tulee toimimaan muun muassa nykyinen lainsäädäntö, eduskunnan oikeusasiamiehen kertomukset, eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasia-

miehen päätökset sekä poliisihallituksen ohjeet. Lisäksi lähteinä on käytetty erilaista kirjallisuutta sekä aiempia putkakuolemista tehtyjä tutkimuksia.

Tutkimukseni etenee siten, että luvussa kaksi käsittelen miten eri lainsäädäntöjen perusteella, voidaan henkilö ottaa poliisiin säilytystiloihin. Luvussa kolme tarkastelen, miten poliisi kirjaa kuolemantapauksia yleisesti sekä, miten putkakuolemia raportoidaan ja tilastoidaan. Neljännessä luvussa luon katsauksen aiheesta tehtyihin aiempiin tutkimuksiin. Käsittelen Suomessa tehtyjä putkakuolematutkimuksia vuosilta 1969 sekä 2015 ja tarkastelen Norjassa tehtyä tutkimusta samaisesta aiheesta. Tämän jälkeen käsittelen tarkemmin tutkimuksen toteuttamista ja luon analyysin poliisin tekemiin kuolinilmoituksiin. Työn lopussa vedän saamani tulokset yhteen ja vertailen niitä aikaisempiin tutkimuksiin. Viimeisessä luvussa käyn läpi myös omia ajatuksia, joita tutkimuksen tekeminen herätti.

2 LAINSÄÄDÄNTÖ SÄILÖSSÄPITÄMISELLE

2.1 Lainäädännölliset perusteet säilöön sijoittamiselle

Vuosittain poliisin säilytystiloissa säilytetään lähes 150 000 henkilöä. Keskimäärin henkilöitä on siis noin 400 päivässä, joista suurin osa on otettu säilöön päihtymyksen vuoksi. 1960-luvulle asti päihtymys yleisellä paikalla oli rangaistava teko, joten päihtyneiden säilytys on perinteisesti kuulunut poliisin tehtäviin. Vaikka päihtymyksen rangaistavuus poistui vuonna 1968, jäi päihtyneiden säilytys silti poliisin tehtäväksi. (K 14/2010 VP, 24.)

Vuonna 1973 astui voimaan laki päihtyneiden käsittelystä. Lain mukaan poliisin tulee toimittaa päihtynyt henkilö selviämisasemalle tai muuhun vastaavaan hoitopaikkaan. Lähtökohtaisesti poliisin tulisi sijoittaa poliisiin säilytystiloihin vain väkivaltainen tai väkivaltaiseksi tiedetty päihtynyt henkilö. Selviämisasemat ovat jääneet Suomessa kuitenkin vain satunnaisiksi hankkeiksi. Erillisiä selviämisasemia on Suomessa vain muutamia (K 14/2010 VP, 24.) Vaikka selviämisasemista on saatu hyviä kokemuksia, ei asemia ole kuin noin 15 eri kaupungissa (Tolonen, Yle 16.10.2017).

Sisäministeriö esitti toukokuussa 2017, että selviämishoitopalveluiden järjestäminen varmistetaan osana sote- ja maakuntauudistusta. Sisäministeriö toteaa, että usean maakunnan alueelta löytyy toimiva selviämisasema. Asemia tarvittaisiin kuitenkin lisää kattavuuden varmistamiseksi. Selviämishoitopalvelut ovat kuuluneet jo nykyisten kuntien ja vuodesta 2019 alkaen maakuntien tehtäviin. Huolimatta tästä velvoitteesta, on poliisi valvonut myös rauhallisia päihtyneitä silloin kun selviämisasemaa ei ole ollut saatavilla. Kaikista päihdekiinnitoista niin sanottuja rauhallisia päihtyneitä on sisäministeriön mukaan noin kolmannes. (Sisäministeriö 2017.)

Poliisiasemilla on erikseen säilytystilat päihtyneitä henkilöitä varten (juoppopotka) ja rikoksesta epäiltyjen säilyttämistä varten (poliisivankila) (Helminen ym. 2012, 604–605). Poliisi säilyttää vapautensa menettäneitä henkilöitä useilla eri perusteilla. Suurin osa vapautensa menettäneistä on päihtyneitä henkilöitä ja toiseksi eniten rikoksesta epäiltyjä. Lisäksi poliisivankiloissa säilytetään jonkin verran henkilöitä, jotka on otettu säilöön ulkomaalaislain nojalla. Vapaudenmenetyksen kesto vaihtelee perusteen mukaan aina muutamasta tunnista kuukausiin. (K 2/2014, 133.) Keskeiset lait, joiden perusteella poliisi voi ottaa henkilön kiinni, ovat poliisilaki ja pakkokeinolaki.

2.1.1 Poliisilaki

Suurin osa poliisin säilöön tulevista henkilöistä otetaan kiinni poliisilain perusteella. Tässä luvussa keskitytään poliisilain (22.7.2011/872) tuleviin kiinniottoperusteisiin. Usein poliisilakiperusteinen kiinniotto kohdistuu päihtyneeseen henkilöön, vaikka laissa päihtymystila ei ole suoranaisesti edellytys. Poliisilain perusteella voidaan ottaa kiinni myös henkilö, joka aiheuttaa häiriötä. Poliisilain mukaisen kiinnioton kesto on yleensä lyhyt, alle vuorokauden mittainen. Poliisilakiperusteisessa kiinniotossa on kyse harkinnanvaraisesta

kiinniotosta, jonka tekee poliisimies, usein siis partionjohtaja. Päihtymyksen vuoksi kiinniotettu ei välttämättä ole häiriöksi ympäristölle, vaan kiinniotto kohdistuu henkilön kykyyn huolehtia itsestään.

Kiinniottaminen henkilön suojaamiseksi (PolL 2:2)

Poliisilain 2 luvun 2 § antaa poliisimiehelle oikeuden ottaa henkilön kiinni tämän itsensä suojaamiseksi henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä uhkaavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään, eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin (Helminen ym. 2012, 600).

Kiinniottaminen ja säilössä pitäminen merkitsevät puuttumista ihmisten perusoikeuksien ydinalueeseen, eli henkilökohtaiseen vapauteen. Tämän takia kyseistä säännöstä on tulkittava tarkoin edellytyksenä kiinniottamiselle. Jos kiinniotettu on alle 18-vuotias, hänet on viipymättä luovutettava huoltajalleen tai toissijaisesti lastensuojeluviranomaiselle. (Helminen ym. 2012, 600–601.)

Kiinniotettava on päästettävä vapaaksi heti, kun kiinniottamisen tarve on lakannut, viimeistään kuitenkin 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta. Jos henkilöä ei ole päästetty vapaaksi ennen kello 20, saadaan kiinniotettua kuitenkin pitää säilössä seuraavaan aamuun kello 8:aan saakka. Tälle tulee kuitenkin olla erityinen tarve, esimerkiksi asunnon tai yösijan puute, joka tällä lailla liittyy henkilön hengen tai terveyden suojaamiseen. Lähtökohta on kuitenkin, että henkilön tulee päästä halutessaan vapaaksi ilta- ja yöaikaanakin 24 tunnin määräajan täytyttyä. (Helminen ym. 2012, 601.)

Kotirauhan ja julkisrauhan suojaaminen (PolL 2:5)

Poliisilain 2 luvun 5 § antaa poliisimiehelle oikeuden poistaa paikalta henkilön, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu rikoslain (19.12.1889/39) 24 luvun 11 §:ssa tarkoitettuun kotirauhan tai saman luvun 3 §:ssa tarkoitettuun julkisrauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan. Lisäksi poliisimies saa poistaa paikalta henkilön, joka ilman laillista oikeutta menee salaa tai toista harhauttamalla, taikka kätkeytymällä mainittuun paikkaan tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä. Paikalta poistamisen edellytyksenä on, että paikan haltija tai tämän edustaja pyytää tunkeilijan poistamista. (Helminen ym. 2012, 620.)

Luvallisestikin alueella tai paikalla oleva henkilö saadaan poistaa paikalta, jos henkilö häiritsee muiden henkilöiden kotirauhaa tai muulla tavoin aiheuttaa paikalla huomattavaa häiriötä ja on perusteltua syytä epäillä häirinnän toistumista. Lainvalmistelutyöt ovat jättäneet käsitteen "perusteltua syytä epäillä" avoimeksi ja viimekädessä poliisimies tekee itse ratkaisun, onko riittävät perusteet henkilön poistamiselle olemassa. (Helminen ym. 2012, 620.)

Jos paikalta poistamisella ei todennäköisesti voida estää häiriön toistumista, on poliisimiehellä oikeus ottaa henkilö kiinni ja pitää tätä säilössä. Myös termi "ei todennäköisesti voida estää" on lainvalmistelutöissä jätetty avoimeksi ja ratkaisun tekee viimekädessä poliisimies

itse. Esimerkkinä, että paikalta poistaminen on riittämätön toimenpide, voidaan pitää henkilön käyttäytymistä tai suullista ilmaisua aikomuksesta heti palata häiriöpaikalle. (Helminen ym. 2012, 621.)

Ensisijainen toimenpide tapauksissa on siis henkilön poistaminen paikalta ja toissijainen toimenpide henkilön ottaminen kiinni ja säilössä pitäminen. Kiinniotettua saadaan pitää säilössä vain niin kauan kuin häiriön toistuminen on todennäköistä, kuitenkin enintään 12 tuntia. (Helminen ym. 2012, 622.)

Rikoksilta ja häiriöltä suojaaminen (Poll 2:10)

Poliisilain 2 luvun 10 § antaa poliisimiehelle oikeuden poistaa paikalta henkilön, jos henkilön uhkausten tai muun käyttäytymisen perusteella on syytä olettaa tai henkilön aikaisemman käyttäytymisen perusteella on todennäköistä, että henkilö syyllistyy henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Sama koskee henkilöä, joka aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. (Helminen ym. 2012, 606–607.)

Edellä mainittu pykälä on keskeisimpiä poliisivaltuuksia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Tässäkin pykälässä ensisijainen toimenpide on paikalta poistaminen, toissijainen toimenpide kiinniottaminen ja säilössä pitäminen. Pykälässä on kaksi todennäköisyyskynnystä, "perusteltu syy olettaa" ja "todennäköistä". Vaikka lainsäätäjä on lainvalmistelutöissä maininnut muutaman esimerkin, jää viimekäden arviointi soveltajalle itselleen. Kiinniotettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että häiriö jatkuu, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta. (Helminen ym. 2012, 607–612.)

Taulukko 1. Päihtyneiden säilöönotot vuosina 2010–2018 (Tilastokeskus)

VUOSI	PÄIHITYNEIDEN SÄILÖÖNOTOT
2010	79 555
2011	78 463
2012	72 413
2013	68 393
2014	61 266
2015	59 753
2016	56 563
2017	54 600
2018	51 800

Vuonna 2018 suoritettiin 51 800 päihtyneiden säilöönottoa (kts. Taulukko 1.), mikä on 2 800 tapausta (5,1 prosenttia) vähemmän kuin edellisellä vuonna 2017. Lukumäärällisesti huippuvuosi oli 1975, kun päihtyneitä otettiin poliisin säilöön lähes 300 000 (THL 2012, 22). 2000-luvun alussa päihtyneiden säilöönottoja oli vuosittain noin 95 000–97 000. Vuosina 2004–2006 päihtyneitä otettiin säilöön yli 100 000 vuotta kohden, mutta sen jälkeen määrä on laskenut tasaisesti. Poliisi on pyrkinyt jatkuvasti siirtämään vastuuta päihtyneiden säilöönotoista sosiaali- ja terveystieteille (THL 2012, 22).

Alkoholin tuonti EU-maista vapautui vuonna 2004 ja samalla alkoholihaitat lisääntyivät selvästi. Selviämismenettely on 2000-luvulla hitaasti laajentunut ja sen takia suuressa osassa kuntia ei päihtyneille ole muuta säilytyspaikkaa kuin putka. Vaikka lainsäädännön mukaan päihtyneiden käsittely, kuljet-

taminen, säilyttäminen ja hoitoon saattaminen kuuluisivat kunnille, kantaa poliisi kuitenkin vuonna 2010 yhä korostetun suuren vastuun tästä työstä. Poliisin korostunut rooli on jatketta kontrollipolitiikan historialle maassamme, se on eräällä tavalla ollut yhteiskunnan tapa reagoida ongelmiin. (Paatero ym. 2011, 11.) Nykyisin poliisi toimittaa enemmän päih-tyneitä henkilöitä mahdollisuuksien mukaan putkan sijasta kotiin. Tällöin henkilö ei kirjau-du päihytyneenä säilöönnotetuksi. Säilöönnotettujen määrä on näin vähentynyt poliisin muuttaessa toimintakäytäntöjään. (Paatero ym. 2011, 28.)

2.1.2 Pakkokeinolaki

Kiinniottaminen (PKL 2:1§)

Pakkokeinolain (22.7.2011/806) 2 luvun 1 § antaa poliisille oikeuden ottaa rikoksen selvit-tämistä varten kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn. Tällöin on kyseessä yleensä rikoksesta epäillyn henkilöllisyyden selvittäminen tai varmistaminen. Poliisimies saa ottaa kiinni myös rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Tällöin kyseessä ei ole itsenäinen toimenpide, vaan henkilö otetaan tällöin kiinni pidättämisen tai vangitsemisen toteuttamiseksi. Poliisimies saa ottaa myös kiinni tuomioistuimen pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, vastaajan poistumisen estämiseksi. (Helminen ym. 2014, 805–806.)

Poliisin suorittamasta kiinniotosta on erottava vielä ns. yleinen kiinniotto-oikeus. Sen no-jalla kuka tahansa kansalainen voi ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta tai rikos on lievä pahoinpitely, näpistys, lievä kavallus, lievä luvaton käyttö, lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, lievä vahingonteko tai lievä petos. Li-säksi jokainen saa ottaa kiinni henkilön, joka on viranomaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan pidätettävä tai vangittava. Kiinnioton jälkeen kiinniotettu on viipymättä luovutet-tava poliisille. (PKL 2:2§.)

Pidättäminen (PKL 2:5§)

Pidättämisellä rikoksesta epäilty menettää vapautensa määrätyksi ajaksi esitutkinnan tur-vaamiseksi ja/tai tämän mahdollista myöhempää vangitsemista varten. Lähes poikkeukset-ta pidättämisen tarkoituksena on esitutkinnan turvaaminen. Esitutkinta turvataan estämällä rikoksesta epäiltyä pakenemasta, vaikeuttamasta tutkintaa tai jatkamasta rikollista toimin-taa. (Helminen ym. 2014, 825.)

Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan pidättää, jos;

- 1) rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta;
- 2) rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökoh-taisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän;

- a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa;
  - b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa tai vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa;
  - c) jatkaa rikollista toimintaa
- 3) hän on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta nimeään, osoitettaan tai antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon; taikka
  - 4) hänellä ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa.

Kun henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, henkilö saadaan pidättää ilman todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen on muuten yläpuolella kuvatut edellytykset ja epäillyn pidättäminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää. (Rantaeskola 2014, 46–47.)

Vangitseminen (PKL 2:11§)

Pakkokeinolain 2 luvun 11 § säätelee vangitsemisen edellytyksistä. Vangitsemisen tarkoitus on esitutkinnan loppuvaiheen, oikeudenkäynnin ja rangaistuksen täytäntöönpanon turvaaminen. Vangitseminen puuttuu voimakkaasti ihmisen henkilökohtaiseen vapauteen, joten siitä päättäminen kuuluu aina tuomioistuimelle. Vangitsemisen edellytykset ovat samat kuin pidättämisessä. Pidätettyä henkilöä koskeva vangitsemisvaatimus on tehtävä viipymättä, kuitenkin viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello 12:ta. Tuomioistuimen on käsiteltävä vaatimus viipymättä, mutta viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta. (Helminen ym. 2014, 847–848.)

Taulukko 2. Kiinniotetut, pidätetyt ja vangitut vuosina 2014–2018 (Tilastokeskus)

Pakkokeino	2014	2015	2016	2017	2018
Kiinniotto	24 984	24 663	23 688	22 890	22 200
Pidättäminen	9 150	9 554	9 506	8 783	8 500
Vangitseminen	2 174	2 663	2 319	2 143	2 100

2.1.3 Ulkomaalaislaki

Poliisivankilan ei kuuluisi olla ulkomaalaisten säilöönottettujen asianmukainen sijoituspaikka. Ulkomaalaisten säilöönottoyksiköt ovat kuitenkin niin täynnä, että henkilöitä on jouduttu säilyttämään poliisivankiloissa. (K 2/2014 VP, 133.) Ongelmallista ulkomaalaisen säilyttämiselle poliisivankilassa tekee sen, että poliisivankilat eivät sovellu pitkäaikaiseen säilyttämiseen. Ulkomaalaislain perusteella säilytettävien vapautta joudutaan rajoittamaan tarpeettoman paljon poliisivankiloiden olosuhteiden takia (K 2/2014 VP, 67).

Taulukko 3. Ulkomaalaisten säilöönotot vuosina 2016–2018¹ (Tilastokeskus).

Vuosi	Ulkomaalaisen säilöönotot
2016	1 086
2017	1 491
2018	1 550

Ulkomaalaislain (30.4.2004/301) 121 § säättää, että ulkomaalainen voidaan ottaa yksilöllisen arvioinnin perusteella säilöön, jos:

- 1) ulkomaalaisen henkilökohtaiset tai muut olot huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että ulkomaalainen piileskelisi, pakenisi tai muulla tavalla vaikeuttaisi huomattavasti itseään koskevaa päätöksentekoa tai maasta poistamistaan koskevan päätöksen täytäntöönpanoa;
- 2) säilöönotto on tarpeellinen ulkomaalaisen henkilöllisyyden selvittämiseksi;
- 3) ulkomaalainen on syylistynyt tai hänen epäillään syylistyneen rikokseen ja säilöönotto on tarpeellinen maastapoistamispäätöksen valmistelun tai täytäntöönpanon turvaamiseksi;
- 4) ulkomaalainen on säilöönötettuna tehnyt uuden kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen lähinnä maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon viivyttämiseksi tai häiritsemiseksi;
- 5) säilöönotto perustuu vastuuvaltion määrittämisestä annetun neuvoston asetuksen 28 artiklaan; taikka
- 6) ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että hän muodostaa uhkan kansalliselle turvallisuudelle.

2.2 Vapautensa menettäneiden kohtelu ja käsittely

Perustuslain (11.6.1999/731) 7 § säättää, että vapautensa menettäneiden oikeudet on turvattava lailla. Poliisin tiloissa säilytettävien vapautensa menettäneiden oikeuksista säädetään kahdessa laissa. Nämä kaksi lakia ovat Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (29.9.2006/841), joka tunnetaan myös nimellä putkalaki sekä Laki päihtyneiden käsittelystä (8.6.1973/461). Lakia päihtyneiden käsittelystä sovelletaan yksinomaan niihin henkilöihin, jotka on otettu kiinni poliisilain 2 luvun 2 §:n perusteella henkilön suojaamiseksi. Lakeja täydentää valtioneuvoston (645/2008) ja sisäministeriön (646/2008) asetukset poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Asetuksissa säädetään esimerkiksi vapautensa menettäneiden kohteluun liittyvistä tarkastuksista, tarkastusten kirjaamisista, henkilölle tehtävistä ilmoituksista ja vartijoiden voimankäyttövälineistä. Myös Poliisihallitus on laatinut asiaan liittyvän ohjeen (2020/213/5490) poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Ohjetta so-

¹ Ulkomaalaisten säilöönottoa koskeva pakkokeino tuli voimaan vuonna 2016 (Tilastokeskus 2018).

velletään kaikkien vapautensa menettäneiden kohteluun poliisin tiloissa sekä poliisin kuljetuksessa.

Poliisihallituksen ohjeen (2020/2013/5490) *Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta* mukaan vapautensa menettäneellä tarkoitetaan putkalaissa tutkintavankia, pidätettyä tai kiinniotettua. Kiinniotetulla taas tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka on kiinniotettuna poliisilain, pakkokeinolain, esitutkintalain tai muun lain perusteella, joka ei kuitenkaan ole tutkintavanki tai pidätetty. (POHA 2020/2013/5490, 1.)

Vapautensa menettäneitä on putkalain 1 luvun 4 §:n mukaan kohdeltava oikeidenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Putkalaissa säädetään, että vapautensa menettänyt alaikäinen on pidettävä erillään muista vapautensa menettäneistä, jollei hänen etunsa muuta vaadi. Vapautensa menettäneet on pyrittävä sijoittamaan yhden hengen selleihin, eikä vapautensa menettäneitä saa sijoittaa samaan säilytystilaan, jos siitä aiheutuu vaaraa kummankaan henkilön turvallisuudelle, vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle tai säilytystilan järjestykselle ja turvallisuudelle. (PSL 3:1.)

Kun vapautensa menettänyt tuodaan poliisin säilytystiloihin, hänelle tehdään putkalain 2 luvun 4 §:n mukainen tulotarkastus. Tarkastuksessa todetaan vapautensa menettäneen henkilöllisyys ja henkilön mukana tullut omaisuus. Omaisuus luetteloidaan ja tarkastetaan. Henkilön vaatteet vaihdetaan tarvittaessa. (PSL 2:4.) Henkilö saa käyttää omia vaatteitaan, jollei vaatteista aiheudu vaaraa vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle, säilytystilan järjestykselle ja turvallisuudelle tai henkilön omalle turvallisuudelle (PSL 3:2).

Putkalaki säättää, että vapautensa menettänyt saa pitää hallussaan säilytystilassa kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta. Esineen tai aineen hallussapito voidaan kuitenkin evätä, jos esineestä tai aineesta aiheutuu vaaraa henkilön turvallisuudelle tai vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle. Lisäksi esine tai aine voidaan evätä henkilöltä, jos se soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen tai jos sen hallussapidosta säilytystilan olot ja valvonnan aste huomioon ottaen aiheutuu erityistä haittaa säilytystilan yleiselle järjestykselle. (PSL 4:1.) Laki päihtyneiden käsittelystä säättää, että henkilöltä on otettava säilytyksen ajaksi pois kaikki esineet, joilla hän saattaisi vahingoittaa itseään tai muita. Henkilöltä voidaan ottaa pois muukin omaisuus minkä poisottaminen katsotaan tarpeelliseksi. (PäihKL 8§.)

Putkalain 9 luku säättää säilytystilan ja vapautensa menettäneen tarkastamisesta. Lain mukaan vapautensa menettäneitä ja säilytystilaa on valvottava siten kuin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytystilassa pitämisen varmuus, karkaamisen tai säilytystilasta luvatta poistumisen estäminen, vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuus, rikoksen estäminen ja säilytystilan järjestys edellyttävät. (PSL 9:1.) Putkalain 12 luku säättää teknisestä valvonnasta. Teknistä valvontaa voidaan suorittaa säilytystilassa olevan pidätettyjen tai kiinniotettujen vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoituksen, säilytysvarmuuden, säilytystilan järjestyksen säilytyksen, sekä vapautensa menettäneen ja muun henkilön turvallisuuden turvaamiseksi (PSL 12:1). Valvonnan yhteydessä kertynyttä kuvaa, ääntä ja muuta tietoa voidaan tallentaa kiinniotettujen ja pidätettyjen asianmukaisen

kohtelun turvaamiseksi. Tallennetta voidaan käyttää myös edellä mainittujen henkilöiden asianmukaisen kohtelun selvittämiseen, henkilöiden kohtelun yleiseen valvomiseen sekä säilytystilassa tehdyn epäillyn rikoksen selvittämiseen. (PSL 12:2.)

Poliisihallituksen ohjeen mukaan päihtyneenä säilöön otettua on kohdeltava siten kuin hänen päihtymysasteensa edellyttää. Esimerkiksi kaatuneen, jonka ei kuitenkaan katsota tarvitsevan hoitoa, kuntoa ja hengitystä on valvontahenkilöstön puolesta erityisesti tarkkailtava. Huomiota tulee myös kiinnittää vapauden menettäneen levottomuuteen tai pitkäaikaiseen liikkumattomuuteen. Ohje muistuttaa, että kaikkia päihtyneinä säilöön otettuja tulee pyrkiä valvomaan erityisen tarkasti. Ohjeessa ei kuitenkaan oteta kantaa henkilökohtaisesti tehtävien tarkastuksien määrään, vaan määrät tulee olla säilytystilan järjestyssäännössä. (POHA 2020/2013/5490, 3.) Myös rikoksesta epäilty voidaan sijoittaa päihtyneiden tiloihin, jos tämän päihtymyksen aste ja siitä johtuva valvonnan tarve antaa syyntä sijoittamiselle (POHA 2020/2013/5490, 5–6). Kuljetuksen aikana vapautensa menettäneeseen sovelletaan putkalakia soveltuvin osin. Henkilön turvallisuudesta on varmistuttava myös kuljetuksen aikana ja päihtynyt henkilö on kuljetuksen ajaksi asetettava päihtymysasteen edellyttämään asentoon, esimerkiksi kylkiasentoon. (POHA 2020/2013/5490, 10.)

Poliisihallituksen ohjeen (2020/2013/5490) mukaan vapautensa menettänyt voidaan sijoittaa säilytystilaan, jossa henkilöä voidaan ympärivuorokautisesti tarkkailla teknisin apuvälinein tai muulla tavoin, jos se on välttämätöntä:

- 1) päihtyneen tai päihdyttävien aineiden käyttämisen vieroitusoireista kärsivän vapautensa menettäneen terveydentilan seuraamiseksi ja hänen turvallisuutensa varmistamiseksi;
- 2) itsemurha tai itsetuhoisen käyttäytymisen estämiseksi; taikka
- 3) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muulla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vapautensa menettäneen tai muiden henkilöiden turvallisuudelle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle.

Kun henkilö sijoitetaan tarkkailuun, on tästä viipymättä ilmoitettava terveydenhuoltohenkilökuntaan kuuluvalle. Vapautensa menettänyt on tarkoin seurattava sekä teknisellä valvonnalla, että muulla tavoin. Lääkärin tai muun terveydenhoitohenkilökunnan on mahdollisimman pian tutkittava vapautensa menettäneen terveydentila. Sijoittaminen tarkkailuun ei saa kestää pidempään kuin on välttämätöntä, eikä yli seitsemää vuorokautta. Tarkkailua voidaan kuitenkin jatkaa, jos se on välttämätöntä yllä mainituista syistä. (POHA 2020/2013/5490, 25.)

3 TUTKINTA JA RAPORTOINTI

3.1 Putkakuoleman määritelmä

Poliisihallituksen ohjeessa (2020/2013/1727) *Vapautensa menettäneen kuoleman johdosta tehtävät ilmoitukset, tulkinta ja tilastointi* määritellään, milloin kuolema on luokiteltavissa poliisin kuljetuksessa tai säilytystiloissa tapahtuneeksi kuolemaksi eli putkakuolemaksi. Ohjeen mukaan, mikäli vainajalle on ilmaantunut toissijaisia kuolemanmerkkejä tai ensihoito- tai sairaankuljetusyksikkö on lääkärin arvion kuultuaan lopettanut elvytyksen, eikä lähde kuljettamaan henkilöä sairaalaan, kuolema katsotaan tapahtuneeksi poliisin kuljetuksessa tai säilytystiloissa vapaudenmenetyksen aikana. Kun ensihoito- tai sairaankuljetusyksikkö kuljettaa henkilön sairaalaan tai terveyskeskukseen, mutta perille tullessa lääkäri toteaa henkilön kuolleeksi, kuolema tulkitaan myös vapaudenmenetyksen aikana tapahtuneeksi, koska kuolema on tapahtunut poliisin tiloissa tai poliisin suorittamassa kuljetuksessa ennen henkilön ottamista sairaalaan tai terveyskeskukseen (POHA 2020/2013/1727, 1–2.)

3.2 Tutkiminen ja raportointi

Vapaudenmenetyksen aikana tapahtuneita kuolemia voidaan tutkia kolmella eri tavalla riippuen siitä, onko asiassa syytä epäillä rikosta ja ketä epäillään rikoksen tekijäksi (AOA 2865/2/00). Tutkinnan suorittaa aina jokin toinen poliisiyksikkö kuin se, missä kuolemantapaus on tapahtunut. Näin varmistetaan poliisin toiminnan uskottavuus ja läpinäkyvyys. (POHA 2020/2013/1727, 2.)

Lähtökohtaisesti putkakuoleman tutkinnassa on kyse poliisitutkinnasta, joka tehdään kuolemansyyn selvittämistä varten. Joissakin tapauksissa suoritetaan asiassa kuitenkin esitutkinta, jos on syytä epäillä, että kuolemaan liittyy rikos. Poliisitutkintana alkanut asia on siirrettävä esitutkintaan, mikäli tutkinnan aikana tulleiden seikkojen perusteella on asiassa syytä epäillä rikosta. (AOA 2865/2/2000.)

Putkakuolemia voidaan tutkia kolmella eri tavalla, jotka ovat:

- 1) poliisitutkinta, kun ei ole syytä epäillä rikosta (kuolemansyyn tutkinta);
- 2) tavallinen esitutkinta, jos asiassa on syytä epäillä rikosta, johon on syyllistynyt muu kuin poliisimies; taikka
- 3) virallisen syyttäjän johtama esitutkinta, jos on syytä epäillä poliisimiehen syyllistyneen asiassa rikokseen (poliisirikostutkinta) (AOA 2865/2/2000).

Poliisihallituksen ohjeen (2020/2013/1727, 4.) mukaan putkakuolematapauksen sattuessa, tulee poliisilaitoksen lähettää ohjeen mukaiset ilmoitukset Poliisiammattikorkeakoululle. Ohjeen mukaan poliisilaitosten on toimitettava Poliisiammattikorkeakoululle:

- jäljennös vapautensa menettäneen kuolemasta laaditusta S²- tai R³-ilmoituksesta,
- jäljennös tapahtuman johdosta laaditusta poliisitutkintapöytäkirjasta tai esitutkintapöytäkirjasta asiakirjoineen,
- jäljennös tutkinnan lopettamispäätöksestä ja pöytäkirjajäljennös, mikäli tapauksessa on tehty tutkinnan lopettamispäätös esitutkintalain 43 §:n perusteella,
- esitutkintapöytäkirja merkinnöin siitä, että asia on saatettu syyteharkintaan, sen syyttäjälle toimittamisen jälkeen,
- jäljennös syyttämättäjäntämispäätöksestä, mikäli syyttäjä on sellaisen tehnyt,
- ja käräjäoikeuden päätös merkinnöin päätöksen lainvoimaisuudesta, jos syyttäjä on päättänyt nostaa asiassa syyteen poliisin henkilöstöön kuuluvaa vastaan.

Jos prosessi on vuoden vaihtuessa vielä kesken siten, ettei asiaan ole tehty tutkinnan lopettamispäätöstä, saatu syyttäjän ratkaisua tai käräjäoikeuden päätöstä, poliisilaitoksen tulee toimittaa Poliisiammattikorkeakoululle ilmoitus vuoden loppuun mennessä vallinneesta tilanteesta ja ilmoitettava jutun ratkaisutiedot jälkikäteen. (POHA 2020/2013/1727, 4.)

Poliisiammattikorkeakoulun tulee koota vuosittain tiedot poliisin kuljetuksessa tai säilytystiloissa tapahtuneista kuolemista. Poliisiammattikorkeakoulu kokoaa sille toimitetuista ilmoituksista tapausten lukumäärätiedot eriteltyinä poliisiyksiköittäin. Tapauskohtaisesti on lisäksi merkittävät tiedot siitä, onko suoritettu poliisitutkinta (kuolemansyyn selvittäminen) vai esitutkinta. Lisäksi Poliisiammattikorkeakoulu kokoaa oikeuslääkärin lausunnoista tiedot kuolemansyystä, kuolemanluokasta, kuolemaan myötävaikuttaneista tekijöistä sekä kemiallisessa tutkimuksessa ilmoitetut alkoholin, huumausaineiden ja toksisten aineiden pitoisuudet. Poliisiammattikorkeakoulun tulee toimittaa edellä mainitut lukumäärä- ja tilastotiedot kuluvan vuoden loppuun mennessä Poliisihallitukselle. Analysoituja tietoja käytetään poliisin toiminnan ja koulutuksen kehittämiseen. (POHA 2020/2013/1727, 3–4.)

3.3 Poliisitutkinta kuoleman johdosta

Kuolemansyyn selvittäminen on tärkeää niin terveydenhuollon kuin yleisen oikeusturvan kannalta. Oikeusturvan toteutuminen onkin ehkä tärkein syy selvittää jokainen kuolemantapaus. Kyse voi olla esimerkiksi poliisin, rikoksesta epäillyn, hoitohenkilökunnan tai vainajan omaisten oikeusturvasta. On kaikkien etu, että kuolemantapaukset selvitetään luotet-

---

² S-ilmoitus kirjataan mm. poliisitutkinta-, ulkomaalais- ja virka-apuasioista. Poliisitutkinta tarkoittaa muuta poliisin toimitettavaksi säädettyä tutkintaa kuin rikoksen johdosta suoritettavaa esitutkintaa. (POHA 2020/2013/5231.)

³ R-ilmoitus eli rikosilmoitus kirjataan, kun on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen (POHA 2020/2013/5231).

tavasti sekä kattavasti. Myös omaisten surutyö helpottuu, kun he saavat oikeaa tietoa tapahtumienkulusta. (Kiiski 2009, 15.)

Kuolemansyyn tutkinnassa keskeisimmät säännökset ovat laki (459/1973) ja asetus (948/1973) kuolemansyyn selvittämisestä. Laista tulee kuolemansyyn selvittämiselle yleiset ehdot ja asetus täydentää niitä.

Kuoleman olosuhteet määräävät sen, suoritetaanko asiassa lääketieteellinen vai oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen. Lääketieteellisestä kuolemansyynselvittämisestä vastaa lääkäri. Oikeuslääketieteellisessä kuolemansyynselvittämisessä on vastuussa poliisi. Oikeuslääketieteellisessä kuolemansyynselvittämisessä poliisi on tiiviissä yhteistyössä lääkärin, etenkin oikeuslääkärin kanssa. Usein tutkinnassa käytetään apuna myös potilasta hoitanutta tahoa esimerkiksi terveyskeskuslääkäriä. Oikeuslääketieteelliset ruumiinavaukset tekevät kuitenkin lähes poikkeuksetta oikeuslääkäri. (Kiiski 2009, 16.) Poliisitutkinta suoritetaan noin joka neljännessä kuolemantapauksessa. Näissä tapauksissa vainajalle suoritetaan lähes aina täydellinen oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus. (Kiiski 2009, 23.)

3.4 Kuolemantapauksesta laadittava S-ilmoitus

Kuolemantapauksissa tehtävän hoitanut partio kirjaa kuolemasta sähköisen ilmoituksen poliisiasiantietojärjestelmään eli PATJAan. Tapauksissa, joissa on syytä epäillä rikosta, kirjataan R-ilmoitus ja muissa tapauksissa kirjataan S-ilmoitus. (Kiiski 2009, 51.)

Ilmoituksen selostusosaan tulisi kirjata muun muassa seuraavat tiedot kuolinolosuhteista ja tutkintatoimenpiteistä:

- milloin ja miten poliisi on saanut tiedon kuolemasta,
- tapahtuma- tai löytöpaikalla tutkintaa suorittaneiden poliisimiesten nimet ja arvot,
- kuolinpaikka tai vainajan löytöpaikka,
- milloin vainaja on todettu viimeksi olleen elossa ja kuka tämän havainnon on tehnyt,
- tiedossa oleva kuolinaika tai se aika, jolloin vainaja on tavattu kuolleena,
- kuolinolosuhteet,
- miten kuolema on todettu,
- miten vainajan henkilöllisyys on todettu,
- havainnot sekundaarisista kuolemanmerkeistä,
- havainnot vammoista,
- lääkärin mahdollinen suorittama ulkoinen ruumiintarkastus ja näytteiden otto,
- vainajan mahdollisesti jättämät viestit,
- havainnot mahdollisesta alkoholin, korvikealkoholin, lääk- ja huumausaineiden väärinkäytöstä,
- muiden myrkyllisten aineiden mahdollisesta osuudesta kuolemaan,

- aikaisempien itsemurhayritysten ja -uhkausten, mielenterveyden häiriöiden ja niiden hoidon, aikaisempien sairauksien ja vammojen mahdollinen osuus kuolemaan ja tiedot mahdollisista aikaisemmista hoitopaikoista,
- muun hoito- tai tutkimustoimenpiteen mahdollinen osuus kuolemaan,
- vainajan lähiomaisen tai muun hänen läheisensä yhteystiedot eli nimi, osoite ja puhelinnumero,
- onko vainajan lähiomainen tavoitettu ja onko kuolemasta ilmoitettu,
- vainajan siirtäjä, siirtoaika ja -paikka
(Kiiski 2009, 51).

4 AIHEESTA TEHDYT AIEMMAT TUTKIMUKSET

Suomalaisia putkakuolemia on historian saatossa tutkittu hyvin vähän. Ensimmäinen putkakuolematutkimus on vuodelta 1969, kun Antti Alha, Mauri Isokoski, Timo Niemi ja Anja Pyrhönen tutkivat Suomessa tapahtuneita putkakuolemia vuosilta 1963–1967. Siitä seuraava on vuodelta 2015, kun Annika Tikkanen Tampereen Yliopistosta tutki Pro gradu -työssään putkakuolemia vuosien 2007–2013 välisenä aikana.

Suomessa putkakuolemista saatava tieto on niukkaa. Poliisiammattikorkeakoulun tekemiin tilastoihin ei pääse tavallinen kansalainen käsiksi. Ulkomailla joidenkin maiden kohdalla, putkakuolemien johdosta tehdyt tutkimukset ja selvitykset ovat systemaattisempia ja niitä varten on monesti perustettu jokin itsenäinen organisaatio tai toimielin. (Tikkanen 2015, 13.)

4.1 Päihtyneiden henkilöiden säilöönotoista tehdyt tutkimukset

Vuonna 2011 Sisäministeriön ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asettama yhteinen työryhmä selvitti kokonaisvaltaisesti esimerkiksi päihtyneiden henkilöiden kiinniottamiseen, kuljettamiseen, kohteluun ja hoitoon liittyviä vastuu-, toimivalta ja resurssikysymyksiä. Työryhmän tarkoitus oli tehdä selvityksiä tavoista, joilla edellä mainitut tehtävät olisivat tarkoituksenmukaista, turvallista ja taloudellista hoitaa.

Selvityksen mukaan alkoholin kokonaiskulutus on lisääntynyt lähes jatkuvasti vuoden 1969 tapahtuneen keskioluen myynnin vapauttamisen jälkeen. Vuoden 2004 hinnanalennusten jälkeen kasvussa ollut alkoholin kokonaiskulutus on kuitenkin nyt tasaantunut ja kääntynyt hienoiseen laskuun. Alkoholihaitat ovat selvityksen mukaan seuranneet alkoholin kokonaiskulutuksen kasvua. Alkoholihaitoista kaikkein vakavin on kuolleisuus. Alkoholiin liittyvät kuolemat olivat selvityksen aikaan työikäisen väestön yleisin kuolinsyy. Kyseisten kuolemien määrä on ollut nopeassa kasvussa vuoden 2004 hinnanalennusten jälkeen. (Paatero ym. 2011, 25–26.)

Huumausaineiden kohdalla suurimmat lisääntymisen aallot ovat olleet selvityksen mukaan 1970-luvulla ja 1990-luvun puolivälin jälkeen. Huumeiden kokeilukäyttö sekä huumeiden käyttöön liittyvät ongelmat ovat tasaantuneet 2000-luvun alkupuolella. Viimeaikaiset tiedot viittaavat siihen, että huumetilanne saattaa olla vaikeutumassa usean vuoden tasaisen vaiheen jälkeen. (Paatero ym. 2011, 26.)

Poliisin tekemien päihtyneiden henkilöiden säilöönottojen lukumäärä lisääntyi selvästi vuonna 2004, mutta sen jälkeen lukema on lähtenyt laskuun. Näihin lukuihin vaikuttaa poliisin kohtaamien päihtyneiden määrä, mutta myös lisäksi poliisin toimintakäytäntöjen muutokset. Poliisi toimittaa nykyään mahdollisuuksien mukaan päihtyneitä putkan sijasta kotiin, jolloin henkilöitä ei kirjaudu päihtyneenä säilöönottotietoihin. (Paatero ym. 2011, 28.)

4.2 Suomalainen putkakuolematutkimus 1969 ja 2015

Vuonna 1969 Suomessa tehtiin putkakuolematutkimus (Alha ym. 1969), jossa tutkittiin Suomessa sattuneita putkakuolemia vuosina 1963–1967. Tutkimusvuosina putkakuolemia sattui yhteensä 87. Juopumuspidätysten eli nykyisten päihtyneiden kiinniottomäärät oli kyseisenä ajankohtana 143 000. Tutkimusajankohtana voimassa ollut rikoslaki määritteli julkijuopumisen rikolliseksi teoksi, josta oli seurauksena sakkorangaistus. Putkakuolemiksi laskettiin tutkimuksessa myös kuolemat, jotka olivat sattuneet henkilöä kuljettaessa putkaan tai putkasta sairaalaan. Kuolemat, jotka olivat sattuneet myöhemmin sairaalassa, ei laskettu tutkimukseen mukaan.

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisin menetelmin ja tutkimuksen aineisto kerättiin kahdesta lähteestä. Kaikkiin maan poliisipiireihin lähetettiin kysely vuosina 1963–1967 tapahtuneista putkakuolemista. Poliisin aineiston lisäksi Helsingin yliopiston oikeuslääketieteenlaitoksen oikeuskemian osaston aineistosta kerättiin samoilta vuosilta kuolemantapaukset, joissa oli maininta, että kuolema liittyi pidätykseen. Poliisin aineistosta saatiin yhteensä 79 tapausta ja oikeuskemian osaston aineistosta 8 tapausta, joita ei ollut poliisin aineistossa. (Alha ym. 1969, 294–295.)

Kuolemista 69 oli tapahtunut putkassa, 17 matkalla sairaalaan ja yksi ennen putkaan sijoittamista. Putkassa kuolleista miehiä oli ollut 85 (noin 98 %) ja naisia 2. Poliisilta saadusta aineistosta 54 henkilöä oli poliisille entuudestaan tuttuja alkoholisteja. 57 tapauksessa säilönoton syynä oli ollut juopumus tai juopumus ja häiriö. Rikoksesta pidätettyjä oli 20 kaikista pidätetyistä. Tutkimuksen perusteella tehtiin huomio, että itsemurhan tehneistä suurin osa oli rikoksen takia pidätettyjä. Yhteensä itsemurhan teki 33 henkilöä. Hirttäytyminen oli yleisin itsemurhan tekotapa ja se oli samalla yleisin peruskuolemansyy. Itsemurha hirttäytymällä tehtiin yhteensä 27 tapauksessa. Alkoholimyrkytys oli peruskuolemansyy 12 tapauksessa ja muu myrkytys 13 tapauksessa. Sairaudesta johtuvia kuolemia oli 16 ja vamman aiheuttamia kuolemia seitsemän. Kolmessa tapauksessa kyseessä oli toisen pidätetyn suorittama tappo. Yhteensä kuolemista tapaturmaisista oli 33, luonnollisia 16, ja henkirikoksia neljä, joista kolme tapahtui putkassa ja yhdessä vammat tulivat ennen kuin henkilö laitettiin putkaan. Tätä kaulanikamamurtumaa ei kuitenkaan huomattu, vaikka henkilö kävi lääkärissä ennen putkaan sijoittamista. Kolmessa kuolemassa kuolemanluokka jäi epäselväksi. (Alha ym. 296–297.)

Vuonna 2015 Annika Tikkanen Tampereen Yliopistosta tutki Suomessa tapahtuneita putkakuolemia vuosina 2007–2013. Tikkasen lopullisessa aineistossa on yhteensä 55 putkakuolematapausta. Kuolleista 50 oli miehiä (91 %) ja viisi naisia. Putkaan kuolleista yli puolet sijoittui iältään 40-59 ikävuoden väliin, keski-ikä ollessa 47 vuotta. Yli 69-vuotiaita oli kuollut putkaan kaksi ja toinen heistä on samalla vanhin putkaan kuollut, 73-vuotias. Nuorin putkaan kuollut oli iältään 22-vuotias. (Tikkanen 2015, 57–58.)

Poliisilain perusteella kiinniotettuja oli Tikkasen tutkimuksessa yhteensä 44 henkilöä (80 %) ja näistä 32 henkilöä oli otettu kiinni poliisilain 2 luvun 2 §:n perusteella henkilön suojaamiseksi. Tikkasen työstä selviää, että tyypillisesti henkilön suojaamiseksi kiinniotetut

olivat kiinniottohetkellä hyvin päihtyneitä ja kykenemättömiä huolehtimaan itsestään, eli niin kutsuttuja rauhallisia päihtyneitä. Näiden henkilöiden paikka olisi lähtökohtaisesti selviämisasemalla tai muussa hoitopaikassa. (Tikkanen 2015, 58.)

4.3 Norjalainen putkakuolematutkimus

Norjassa tehtiin vuonna 2015 putkakuolematutkimus (Aasebø ym. 2015), jossa tutkittiin maassa tapahtuneita putkakuolemia vuosina 1993–2012. Tutkimus tehtiin kahdessa osassa. Ensimmäinen otanta tehtiin vuonna 2002 ja siinä oli käsittelyssä putkakuolemat vuosilta 1993–2001. Aineisto kerättiin lähettämällä maan kaikkiin 27 poliisipiiriin pyyntö saada tieto poliisin säilössä kuolleista henkilöistä. Lisäksi pyydettiin saamaan poliisi- ja ruumiinavausraportit sekä tiedot toksisista raporteista. Kuolemat sairaalassa laskettiin tutkimukseen mukaan, jos kuolema katsottiin alkaneeksi poliisin säilytystiloissa. Kiinniottilanteissa tapahtuneet kuolemat eivät olleet mukana tutkimuksessa. Ensimmäisen otannan jälkeen tutkimustietoa putkakuolemista jaettiin ensin pienemmin ja sen jälkeen valtakunnallisesti koko Norjaan vuonna 2006. Ensimmäisen otannan jälkeen tuli ohje, että henkilön tarkistaa lääkäri aina ennen säilöönlaittoa, jos oli syytä epäillä, ettei henkilö pysty huolehtimaan itsestään. Lisäksi pyydettiin kiinnittämään huomiota säilytyksen aikana tehtävään seurantaan. (Aasebø ym. 2015, 61–62.)

Toinen otanta tehtiin vuonna 2013 ja siinä oli mukana putkakuolemat vuosilta 2003–2012. Ensimmäisen otannan aikana yleisimmät kuolinsyyt olivat alkoholimyrkytys (31 %) sekä pään sisäiset vammat (11 %). Toisen otannan aikana vain yksi henkilö kuoli alkoholimyrkytykseen eikä yhtäkään pään sisäisiin vammoihin. Muut myrkytykset, jotka usein olivat sekakäyttöön liittyviä, aiheuttivat kahdeksan kuolemaa ensimmäisen ja kuusi kuolemaa toisen otannan aikana. Muu myrkytys oli samalla toisen otannan yleisin kuolemansyy (yhteensä 55 % kuolemista). Yleisimmät päihteet, joita vainajista löydettiin, olivat diatsepaami, metadoni, amfetamiini sekä etanoli. (Aasebø ym. 2015, 61–62.)

Kokonaisuudessaan putkakuolemia oli ensimmäisessä otannassa 36 ja toisessa otannassa 11. Näin ollen kuolemien määrä tippui 75 prosenttia kahden vuosikymmenen aikana. Alkoholimyrkytyksistä johtuvat kuolemat saatiin lähes kokonaan poistettua. Pääsyy tähän oli tutkimuksen mukaan se, että henkilöitä, jotka kärsivät alkoholimyrkytyksestä ei enää säilytetty poliisin tiloissa, vaan heidät toimitettiin sairaalaan tai selviämisasemalle, jos se vain oli mahdollista. (Aasebø ym. 2015, 62–63.)

Itsemurhien määrä tippui tutkimuksen aikana neljästä kuolemasta kolmeen. Norjan poliisiviranomaiset ovat vuosikymmeniä tehneet parannuksia selleihin, jotta itsemurhilta vältyttäisiin. Sellejä rakennettiin siten, että hirttovälineen sitominen oli vaikeampaa. Tarkastuksia kiristettiin, henkilöiden ei annettu enää viedä selleihin omaisuutta millä hirttäytyminen olisi mahdollista, esimerkiksi vöitä tai kengännauhoja. Sellien tarkkailurutiineja parannettiin videonvälityksellä ja henkilökohtaisia tarkistuksia lisättiin. Tavoitteena oli myös tunnistaa itsetuhoinen käyttäytyminen hyvissä ajoin. (Aasebø ym. 2015, 63.)

Norjan poliisilain perusteella päävastuu päihtyneistä henkilöistä kuuluu poliisille. Kuten Suomessa, myös Norjassa voidaan henkilö ottaa kiinni häiriöiltä suojaamiseksi. Päihtyneet, jotka eivät pysty huolehtimaan itsestään tulee viedä ensisijaisesti selviämisasemalle, ensikotiin tai sairaalaan. Vain poikkeustilanteissa nämä päihtyneet henkilöt tuodaan poliisin säilytystiloihin. Norjassa ei enää tilastoida järjestelmällisesti päihtyneiden henkilöiden kiinniottoja, vaan tilastoja tehdään häiriön vuoksi sakotetuista päihtyneistä. Keskimäärin vuodessa on noin 3 500 häiriön vuoksi sakotettua päihtynyttä. Vuonna 2009 päihtyneitä otettiin kiinni Norjan poliisilain perusteella noin 10 800. Koska tilastointi on Norjassa erilainen kuin Suomessa, ei päihtyneiden kiinniottojen osalta voi tehdä maiden välillä luotettavaa vertailua. (Paatero ym. 2011, 22.)

4.4 Säilöönottujen henkilöiden sukupuolijakauma

Miesten päihteenkäyttö on tutkimusten mukaan yleisempää kuin naisten. 1960-luvun lopulle saakka, alkoholinkulutus Suomessa oli lähes täysin miesten varassa. Vuonna 1968 noin 40 prosenttia 15–69 ikäisistä naisista ilmoitti olevansa raittiita. Nykyään naisista noin 90 prosenttia on käyttänyt alkoholia viimeisen 12 kuukauden aikana, mikä on lähes sama kuin miehillä. Kokonaiskulutuksen suhteen naisten osuus on kasvanut, vuonna 1968 se oli noin 10 prosenttia, kun nykyään se on noin neljännes kaikesta alkoholin kulutuksesta. (Österberg ym. 2006.)

Tanja Noponen tutki vuonna 2006 päihtyneiden kiinniottoja 2000-luvun Helsingissä. Asiakaskunnan rakennetta tarkasteltiin jakamalla asiakkaat kolmeen ryhmään sen mukaan, kuinka usein he joutuivat kyseisen vuoden aikana päihtyneenä putkaan. Satunnaisia asiakkaita olivat henkilöt, jotka joutuivat putkaan päihtymyksen vuoksi 1-2 kertaa vuodessa. Sosiaalisesti kiinnittyneitä olivat ryhmä, jotka olivat putkassa 3-5 kertaa vuodessa. Vakioasiakkaita olivat henkilöt, jotka olivat putkassa vähintään 6 kertaa vuoden aikana. Vuonna 2003 rauhallisista vakioasiakkaista noin 90 prosenttia oli miehiä ja loput naisia. Vakioasiakkaiden miesten keski-ikä oli tuolloin 53,6 vuotta, kun naisilla se oli 43,5 vuotta. (Noponen 2006, 48–52.)

Naisten osuus päihtyneiden kiinnitoissa oli vuonna 2009 noin 12 prosenttia. Kuitenkin poliisin säilytystilastojen mukaan ”kanta-asiakkaat” ovat tyypillisesti keski-ikäisiä, päihdeongelmaisia kodittomia miehiä. Usein nämä miehet ovat vielä syrjäytyneet yhteiskunnasta ja heillä on jokin krooninen sairaus. (Paatero ym. 2011, 53–54.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Toteutin tutkimukseni laadullisena tutkimuksena ja valitsin analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin. Sisällönanalyysia pidetään perusanalyysityökaluna, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78). Sisällönanalyysin avulla analysoidaan dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysia käytettäessä dokumentti on ymmärrettävä väljässä merkityksessä. Esimerkiksi kirjat, artikkelit, dialogi, raportit ja melkein mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali voi olla dokumentti. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87.)

Laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat havainnointi, kysely, haastattelu ja erilaisista dokumenteista koottu tieto. Erilaisia menetelmiä voi käyttää joko vaihtoehtoisesti, rinnan tai eri tavoin yhdisteltynä tutkittavan ongelman ja resurssien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 62). Olen kerännyt tutkimukseeni tarvittavat tiedot poliisi-asiantietojärjestelmästä eli PATJasta. Kuten kappaleessa 3.2 on tarkemmin todettu, tulee poliisilaitosten lähettää poliisin säilytystiloissa tapahtuneen kuoleman johdosta laadittu S-ilmoitus Poliisiammattikorkeakoululle. Poliisiammattikorkeakoululla on nimetty henkilö, kenen vastuulle tietojen yhteen kerääminen kuuluu. Tietojen keräämisen jälkeen ilmoitukset hävitetään. Sain vastuuhenkilöltä listat, joissa kuolemantapaukset oli kerätty vuosittain. Osassa ilmoituksia oli näkyvillä kuoleman johdosta laaditun S-ilmoituksen numero, jonka perusteella pystyin hakemaan ilmoituksen luettavaksi PATJasta. Kuolemista, joista poliisilaitokset eivät olleet lähettäneet ilmoitusta Poliisiammattikorkeakoululle, oli listassa näkyvissä vain paikkakunta ja päivämäärä kuolemantapauksista. Näissä tapauksissa pystyin hakemaan päivämäärään ja paikkakunnan perusteella S-ilmoitukset luettavaksi.

Luin kuolemista laaditut ilmoitukset yksi kerrallaan läpi ja etsin ilmoituksista tietoja, jotka olivat tutkimuksen kannalta olennaisimpia. Näitä tietoja olivat ensinnäkin vainajan ikä ja sukupuoli. Etsin ilmoituksista myös perusteen poliisin säilytystiloissa pitämiseksi. Ilmoituksia lukemalla selvitin, missä kuolema oli tapahtunut, mikä oli vainajan kuolinsyy, oliko ilmoituksessa mainintaa henkilön vakioasiakkaisuudesta ja oliko henkilön tarkistanut hoitohenkilökunta ennen putkaan sijoittamista. Lisäksi pyrin ilmoituksista saamaan selville, oliko henkilöllä taustalla päihdeongelmia.

Sisällönanalyysia käyttäen loin aineistosta järkevän ja selkeästi luettavan käyttäen muun muassa taulukoita. Analysoin putkakuolemin määriä vuosien 2014–2018 välillä sekä naisten ja miesten osuutta. Analysoin putkassa kuolleiden ikäjakaumaa, perustetta säilössä pitämiseksi ja kuolinpaikkaa. Otin analyysiin mukaan myös muita ilmoituksista selvinneitä seikkoja kuten vakioasiakkaisuutta ja henkilön päihdetaustaa.

Vaikka kuolemansyyn tutkintaa koskevat kirjaukset tulisi olla Poliisihallituksen ohjeen mukaisia, ilmoitusten välinen tiedon määrä oli vaihtelevaa ja eritasoista. Sisällönanalyysi on paras työkalu putkakuolemista laadittujen ilmoitusten analysointiin, sillä muut tutkimusmenetelmät eivät välttämättä anna samanlailla tilaa omanlaisen analyysin tekemiseen. Olen

laatinut aineiston perusteella taulukoita, jotka selkeyttävät ja helpottavat lukijaa muodostamaan kuvan Suomessa tapahtuneista putkakuolemista.

Laadullisessa tutkimuksessa voi lähteä liikkeelle mahdollisimman puhtaalta pöydältä ilman ennakoasettamuksia tai määritelmiä. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa puhutaankin aineistolähtöisestä analyysistä, joka pelkistetyimmillään tarkoittaa teorian rakentamista empiirisestä aineistosta lähtien, ikään kuin alhaalta ylös. On tärkeää miettiä aineiston rajausta siten, että aineiston käsittely ja analysointi on sekä järkevää että mielekästä. (Eskola & Suoranta 1998, 14.) Tarkoitukseni tutkimusta tehdessä oli luoda uutta informaatiota putkakuolemailmiöstä. Aiheesta on aiemmin tehty vain vähän tutkimusta, joten koin, että aiheen tutkiminen on tärkeää. Aiheidean saatuaani oli tarkoitukseni tutkia Suomessa tapahtuneita putkakuolemia historian saatossa, mutta rajasin aiheeni lopulta koskemaan vuosia 2014–2018. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole ollut etsiä puutteita poliisin, putkavartijoiden, sairaanhoitajien tai lääkärin toiminnasta.

Yleisesti ottaen laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoitus pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin vaan tarkoitus on kuvata jotain tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 1998, 46–47.) Omaan tutkimukseeni aineistoksi valikoitui 49 putkakuolematapausta vuosilta 2014–2018. Näiden lisäksi vuodelta 2018 oli vielä avoinna 3 kuolemantapausta, joita en ottanut mukaan aineistoon.

5.1 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusta tehdessä tulee muistaa noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, joita ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus sekä tarkkuus, niin tutkimustyössä kuin tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Tutkijana tulee ottaa huomioon muiden tutkijoiden työt ja saavutukset asianmukaisella tavalla huomioon. (Kankaanranta 2018.)

Yksityisyyden suoja on oikeus mikä on säädetty Suomen perustuslaissa. Koska aineistossani on suoria mutta myös epäsuoria tunnistetietoja, sovelletaan tutkimukseen tietosuojalakiä (5.12.2018/1050). Tutkimusaineistoa käsitellessä tulee olla hyvin huolellinen. Vaikka tutkimuksessa tutkittavat henkilöt ovat kuolleita, on otettava huomioon myös vainajien yksityisyyden suoja. Aineistossa esiintyvien vainajien omaisten anonymiteetti on myös taattava.

Kuolemansyyntä selvittämistä koskevat asiakirjat ovat salassa pidettäviä (Laki kuolemansyyntä selvittämisestä 1.6.1973/459). Niin tutkijana kuin poliisiopiskelijana minua sitoo vaitiolovelvollisuus, eli en saa paljastaa mitään tutkimuksen ohessa tietooni saamaa salassa pidettävää sisältöä tai muutakaan seikkaa, mikäli siitä on laissa säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuus on voimassa myös tutkimuksen päätyttyä (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621).

Tutkimuksen tekemisessä keskeinen työväline oli poliisiasiantietojärjestelmä eli PATJA. Kävin kuolemista laaditut ilmoitukset läpi PATJAssa, eikä asiakirjoja kopioitu fyysisesti. PATJAA käyttäkseni minun tuli käyttää poliisin TUVE⁴-tietokoneita. Kokoamani havaintoaineisto ei sisältänyt yksilöiviä tunnistetietoja tutkittavista. Tutkimuksessa esiintyvät henkilöt eivät ole tutkimusjulkaisussa tunnistettavissa välittömästi eikä välillisesti. Tutkimuksessa keskeisiä henkilöön liittyviä tunnistetietoja ovat vainajan sukupuoli sekä ikä. Tutkimuksen tekemisessä syntynyt aineisto tullaan hävittämään asianmukaisesti tutkimuksen päätyttyä.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Käytössäni ei ollut kokonaisia tutkintapöytäkirjoja vaan tutkimuksen toteutus oli täysin sen varassa, mitä kuolemasta laadittuun S-ilmoitukseen oli kirjattu. Tutkimuksen tulokset voisivat olla yksityiskohtaisempia, jos tutkijan käytössä oli kokonaiset tutkintapöytäkirjat. Tutkintapöytäkirjat sisältävät oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen lausunnon, joka olisi tuonut yhdessä S-ilmoituksen kanssa laajemman kuvan kuolemantapauksesta. Esimerkiksi kuolinluokat ja päihteiden takia kuolleiden kuolinsyyt olisivat voineet tarkentua.

Ilmoitusten sisältö on hyvin pitkälti erilaista, koska ilmoituksia ei ole laadittu yhdenmukaisesti. Esimerkiksi yhdestä ilmoituksesta selviää tarkempia taustatietoja kuolleesta henkilöstä, kun taas toisessa näitä tietoja on voitu kirjata hyvin niukasti. Tästä syystä on vaikea saada yhdenmukaisia tuloksia. Pelkkien ilmoitusten perusteella saa kuitenkin luotua kuvan Suomessa tapahtuneista putkakuolemista, mikä oli tutkimuksen tarkoituskin. Tutkimuksessa saamani tulokset näyttävät noudattavan putkakuolemista ja päihtyneiden säilöönotoista tehtyjä aiempia tutkimuksia.

Tutkimuksen aineisto on suhteellisen pieni, koska kuolemat ajoittuvat vuosille 2014–2018. Tämän takia yleistävien johtopäätösten tekeminen Suomessa kaiken kaikkiaan tapahtuneista putkakuolemista ei ole mahdollista. Ilmoituksissa olevien eroavaisuuksien takia, voivat jotkin seikat esiintyä tuloksissa yli- tai alikorostuneesti.

---

⁴ TUVE on viranomaisverkko, joka täyttää korkean varautumisen ja turvallisuuden vaatimukset ja siinä voidaan käsitellä turvaluokiteltua tietoaineistoa (Poliisiammattikorkeakoulu).

6 TULOKSET

Taulukko 1. Tutkimuksessa mukana olevat putkakuolemat vuosilta 2014–2018.

VUOSI	MIEHET	NAISET	PUTKAKUOLEMAT YHTEENSÄ
2014	15	2	17
2015	10	1	11
2016	5	1	6
2017	8		8
2018	6	1	7

Vuosina 2014–2018 on Suomessa tapahtunut Poliisiammattikorkeakoulun tilastojen mukaan 52 putkakuolemaa. Rajasin tutkimukseni aineistosta pois sellaiset putkakuolemapaukset, joiden tutkinta on vielä kesken. Näin aineistoksi valikoitui 49 putkakuolemaa, joiden tutkinta on päätetty. Tutkimusta tehdessä on vuodelta 2018 vielä avoinna kolme putkakuolematapausta, joten vuoden 2018 kokonaisluku nousee niiden myötä kymmeneen.

Taulukko 2. Putkassa kuolleiden ikäjakauma.

Ikäluokka	lkm	%
alle 30-vuotiaat	14	28,6
30–39-vuotiaat	9	18,4
40–49-vuotiaat	6	12,2
50–59-vuotiaat	10	20,4
60–69-vuotiaat	9	18,4
yli 69-vuotiaat	1	2,0

Putkassa kuolleiden ikäjakauma on aineiston perusteella melko laaja. Lukumäärällisesti putkassa kuoli eniten alle 30-vuotiaita, yhteensä 14 henkilöä. (kts. taulukko 2.) Vanhin poliisin säilytystiloissa kuollut henkilö oli iältään 75 ja nuorin 19-vuotias, keski-ikä ollessa 43-vuotta. Naisista kolme viidestä oli yli 50-vuotiaita, nuorimman ollessa 32-vuotias. Miehiä kuolleista oli 44 henkilöä (noin 90 %).

33 putkaan kuolleista oli poliisin säilytystiloissa poliisilain perusteella. Näistä yli puolet (20 henkilöä) oli otettu kiinni poliisilain 2 luvun 2 §:n perusteella henkilön suojaamiseksi. Yleisesti voidaan sanoa, että nämä ovat niin kutsuttuja rauhallisia päihtyneitä, jotka eivät aiheuta vaaraa muiden henkilöiden turvallisuudelle. Laki päihtyneiden käsittelystä sanoo, että poliisin tulisi toimittaa nämä henkilöt päihtyneiden selviämisasemalle tai muuhun vastaavaan hoitopaikkaan, jollei henkilöstä voida huolehtia muilla tavoin (PäihKL 2§). Kuten aiemmin tutkimuksessa on todettu, ovat selviämisasemat jääneet kuitenkin niin satunnaisiksi hankkeiksi, että poliisin täytyy ottaa myös rauhalliset päihtyneet säilöön putkaan.

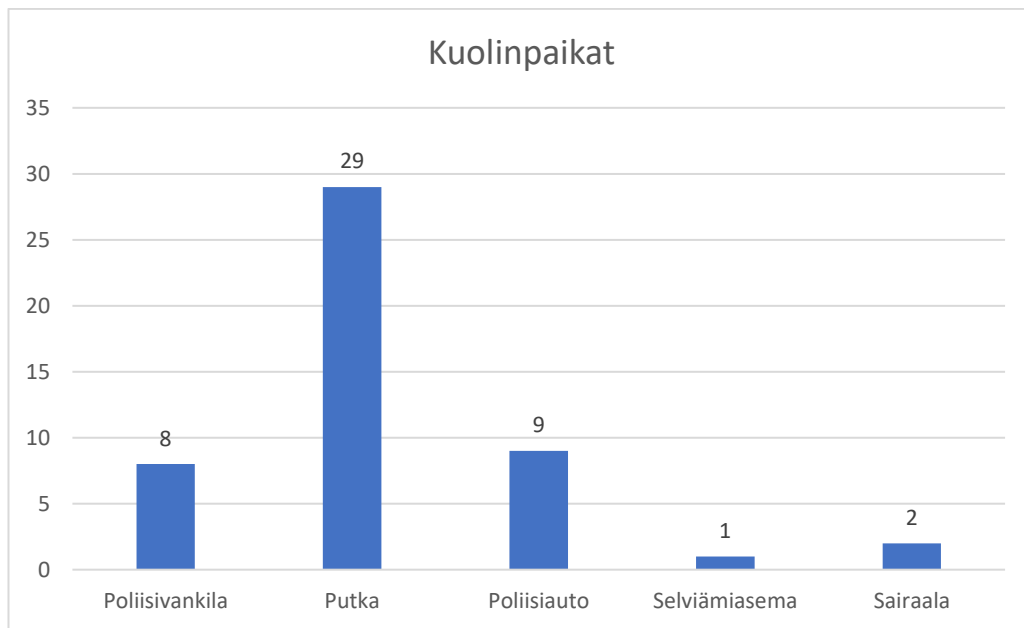
Taulukko 3. Peruste poliisin tiloissa säilyttämiselle.

Peruste poliisin tiloissa säilyttämiselle	lkm	%
Kiinniotto henkilön suojaamiseksi (PoL 2:2§)	20	40,8
Kiinniotto rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi (PoL 2:10§)	13	26,5
Kiinniotto koti- ja julkisrauhan suojaamiseksi (PoL 2:5§)	0	0
Kiinniotto pakkokeinolain perusteella	10	20,4
Pidätetty	1	2,0
Vangittu	1	2,0
Kiinniotto ulkomaalaislain perusteella	0	0
Ei suoraa mainintaa ilmoituksessa	4	8,2

Neljännes putkassa kuolleista henkilöistä oli otettu kiinni poliisilain 2 luvun 10 §:n perusteella rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi. Noin puolissa ilmoituksissa oli erikseen mainittu, että henkilö oli käyttäytynyt aggressiivisesti tai uhkaavasti. Lähes poikkeuksetta nämä henkilöt olivat kiinniottohetkellä päihteiden vaikutuksen alaisina. Nykyisen lainsäädännön perusteella tämä on ryhmä, joka kuuluukin poliisin hoidettavaksi.

Pakkokeinolain perusteella poliisin säilössä oli yhteensä 12 henkilöä. Näistä 10 oli kiinniotettuna, yksi pidätetty sekä yksi vangittu. Henkilöitä oli pakkokeinolain perusteella poliisin säilössä esimerkiksi ryöstöön, törkeään rattijuopumukseen, raiskaukseen, törkeään pahoinpitelyyn ja huumausainerikokseen epäiltyinä.

Neljässä ilmoituksessa ei suoraan mainittu millä perustein henkilö oli poliisin säilössä. Yhteistä näille oli, että henkilöt menehtyivät poliisiauton takatilassa kuljetuksen aikana. Yhdessä tapauksessa henkilö oli ollut häiriöksi toisen asunnossa. Toisessa tapauksessa henkilö oli uhkaillut hoitokodin hoitajia päihtyneenä. Kolmannessa tapauksessa henkilö oli murtautunut naapurinsa kesämökkiin ja juonut siellä naapurin viinoja. Neljännessä tapauksessa poliisipartio oli tavannut henkilön ja päättänyt kuljettaa tämän kotiinsa. Kotona henkilön kunto oli kuitenkin heikentynyt ja partio oli päättänyt käyttää henkilön sairaalassa tarkistuksessa. Matkan aikana henkilö oli kuitenkin mennyt elottomaksi ja menehtyi hetkeä myöhemmin sairaalassa.

Kuvio 1. Putkakuolematapaukset kuolinpaikan mukaan.

Yllä olevassa kuviossa on jaoteltu kuolinpaikat sen perusteella, miten ne oli kirjattu ilmoituksiin. Kuten kappaleessa 3.1 on tarkemmin mainittu, putkakuolemaksi lasketaan myös vapautensa menettänyt henkilö, joka sairaalaan päästessään todetaan kuolleeksi. Poliisivankilassa säilytetään rikoksesta epäiltyjä, kun taas putkassa säilytetään lähtökohtaisesti poliisilain perusteella kiinniotettuja (kts. kappale 2.1). Suurin osa kuolemantapauksista tapahtui putkassa ja yhteensä kuolemista sattui putkassa tai poliisivankilassa noin 75 prosenttia. Poliisivankilassa menehtyneet olivat pakkokeinolain perusteella kiinniotettuja tai pidätettyjä. Osaa pakkokeinolain perusteella kiinniotettuja säilytettiin kuitenkin putkassa. Henkilöitä oli otettu kiinni esimerkiksi rattijuopumuksiin epäiltyinä ja sijoitettu putkaan ilmeisesti siksi, että valvontaa pysyttäisiin suorittamaan paremmin. Yleisesti voidaan sanoa, että henkilön ollessa putkassa, on tätä helpompi tarkkailla. Poliisivankilan selleissä ei lähtökohtaisesti ole kameravalvontaa, koska se rajoittaisi merkittävästi henkilön yksityisyyttä.

Kahdeksassa ilmoituksessa oli erikseen mainittu, että henkilö oli jollain lailla tuttu. Putkassa kuolleiden vakioasiakkaisuudesta ei kuitenkaan voi johtopäätöksiä tehdä, koska entuudestaan kirjaaminen ilmoituksiin ei ole millään lailla vakiintunut käytäntö. Muutamassa ilmoituksessa oli erillinen maininta henkilön aiemmista kiinniotuksista. Esimerkiksi yksi henkilö oli otettu viimeisen vuoden aikana noin 55 kertaa kiinni poliisilain perusteella. Putkaan kuolleiden asunnottomuudesta on vaikea tehdä johtopäätöksiä, sillä vain kahden osalta oli ilmoitukseen kirjattu, ettei henkilöllä ole voimassa olevaa osoitetta. Kaikille muille oli ilmoituksiin saatu jokin osoite. Henkilön tosiallisesta asumisesta ei tosin sen perusteella voida tehdä johtopäätöksiä.

Päihteiden käytöllä on hyvin vahva yhteys putkakuolemiin. Niin ilmoituksista kuin kuolemansyistäkin on nähtävissä päihteiden ongelmakäyttö. 17 ilmoituksessa tuli ilmi, että henkilöllä oli jonkinlainen päihdeongelma. Yleensä tämä tieto oli tullut selville omaisilta, ys-

täviltä tai poliisilta itseltään. Kuolemansyy oli merkattuna 36 ilmoitukseen. Neljässä tapauksessa itse kuolemansyy ei selvinnyt ilmoituksesta mutta kuolemanluokaksi oli merkitty tautikuolema. Toiset neljä tapausta oli luokiteltu tapaturmiksi. Viidessä tapauksessa ei ilmoituksesta selvinnyt kuolemansyytä eikä -luokkaa. Yli puolissa tapauksista oli selvästi merkkejä siitä, että kuolemaan oli myötävaikuttanut päihteidenkäyttö. Pitkäaikainen alkoholin käyttö näkyi kuolemansyissä esimerkiksi rasvamaksan⁵ syntymisenä. Rasvamaksa saattoi olla kuolemissa joko perus- tai välittömänä kuolinsyynä. Monissa tapauksissa rasvamaksa oli ainakin myötävaikuttaneena tekijänä kuolemaan. Muita erilaisia kuolemansyitä olivat sydämen liikakasvu, verenpainetaudin aiheuttama sydänsairaus sekä sepelvaltimotauti.

Alkoholin tai alkoholin ja erilaisten huumaavien aineiden sekakäytön aiheuttamiin myrkytyksiin kuoli yhteensä 17 henkilöä (noin 36 %). Oikeustoksisissa selvityksissä korkeimmillaan yhden henkilön veressä oli alkoholia noin 4 promillea. Muutaman vainajan verestä löydettiin mm. klonatsepaamia⁶, buprenofiinia⁷ sekä yhdessä tapauksessa fentanyyliä⁸. Yhdeksässä tapauksessa oli kyseessä selkeästi itse aiheutettu kuolema, joista kaikki tehtiin hirttäytymällä. Näistä kuusi oli kiinniotettuna rikoksesta epäiltynä ja kolme poliisilain perusteella. Kolmen itsemurhan tehneen kuolemaan on ilmoitusten mukaan myötävaikuttanut päihteiden väärinkäyttö. Yhdellä henkilöllä oli ilmoituksen mukaan taustalla paniikkihäiriö ja ahdistuneisuutta. Yksi rikoksesta epäilty sijoitettiin putkaan valvonnan lisäämiseksi, mutta se ei estänyt henkilön itsemurhaa.

Yksi poliisin säilössä ollut kuoli tapaturmaiseen tukehtumiseen. Hän oli ollut poliisivankilassa kiinniotettuna. Tukehtumisen oli aiheuttanut pään ympärille kiertynyt peitto. Kuolemaan oli myötävaikuttanut alkoholin, lääkeaineiden ja kannabiksen vaikuttavan aineen tetrahydrokannabinolin aiheuttama myrkytys- ja sekavuustila. Lisäksi skitsofrenia on ollut myötävaikuttaneena tekijänä kuolemassa, ja sen hoitoon käytettyä lääkeainetta löytyi vainajan verestä toisen lääkeaineen lisäksi. Kuolema luokiteltiin tapaturmaiseksi kuolemaksi. Yhden putkassa kuolleen kuolemanluokka määriteltiin epäselväksi. Henkilö oli ollut kiinniotettuna poliisivankilassa rikoksesta epäiltynä. Peruskuolinsyyksi on merkitty aivokalvon alainen verenvuoto ja aivoruhje. Kuolemaan oli myötävaikuttanut verenohennuslääkitys. Oikeuslääkärin mukaan vammat ovat voineet syntyä esimerkiksi kaatumisen seurauksena.

---

⁵ Rasvamaksassa maksasolujen sisään kertyy runsaasti rasvaa. Rasvamaksa on yleisin maksasairaus ja se todetaan aikuisista noin neljäsosalla. Runsas alkoholin käyttö ja vyötärölihavuus ovat yleisiä rasvamaksan aiheuttajia. (Mustajoki 2017.)

⁶ Klonatsepaamia käytetään ahdistuneisuuden ja paniikkihäiriöiden hoitoon. Lisäksi sitä voidaan vahvan kouristuksia estävän vaikutuksen vuoksi käyttää myös epilepsialääkkeenä. (Huttunen 2017.)

⁷ Buprenofiini on tarkoitettu opiaattiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitolääkkeeksi. Sitä käytetään paljon myös väärin ja se onkin yleisimmin käytetty opioidi suomalaisten huumeidenkäyttäjien piirissä. (Hietalahti ym. 2015.)

⁸ Fentanyyli on erittäin voimakas opioidi ja sen arvellaan olevan 100-kertaa voimakkaampaa kuin morfiini. Aineen voimakkuuden vuoksi yliannostuksen riski on suuri ja kuolemaan johtava hengityslama voi tulla nopeasti. (Surakka 2010.)

Henkilö oli valitellut poliisivankilalla päänsärkyä mutta ei ollut halunnut, että vartija soittaa ambulanssin paikalle.

Yhdeksässä tapauksessa lääkäri oli todennut, ettei henkilöllä ole sairaanhoidon tarvetta. Näissä oli kyseessä joko sairaanhoidon tekemä tarkistus, jossa konsultoitiin lääkäriä tai lääkärin oma lausunto. Kolmessa tapauksessa henkilö haettiin putkaan sairaalasta tai terveyskeskuksesta. Yksi sairaalasta haettu oli sairaalassa itsetuhoisten ajatusten vuoksi. Lääkäri oli ilmoittanut poliisille, että henkilöllä ei ole hoidon tarvetta ja henkilön voi viedä putkaan. Poliisi oli ilmoittanut lääkärille, että pelkkä humalassa oleminen ei ole syy putkaan viemiselle. Henkilö oli lopulta päätyneet putkaan, koska tällä ei ollut mitään muuta paikkaa mihin mennä. Henkilö teki lopulta itsemurhan putkassa. Yhtä itsemurhan tehnyttä oli käytetty kahteen otteeseen sairaalassa muun muassa ahdistuksen vuoksi ja lisäksi sairaanhoito oli käynyt katsomassa tätä kerran poliisivankilalla. Yksi henkilö oli lyönyt päätänsä ja hänet oli viety tarkistettavaksi sairaalaan. Lääkärin antaman selvityksen mukaan henkilö oli tarkistettu sairaalan pihassa, poliisiauton takatilassa. Sairaanhoitaja oli todennut, että mikäli henkilön seuranta putkassa ei onnistu, pitäisi henkilön tulla päivystykseen. Henkilö menehtyi lopulta putkassa myrkytykseen. Kahdessa tapauksessa henkilö kuljetettiin selviämisasemalle, jossa toista valvottiin sairaanhoitajien toimesta kahden tunnin välein. Toinen henkilö ei tullut toimeen selviämisaseman henkilökunnan kanssa ja henkilö piti siirtää putkan puolelle.

Kahdessa tapauksessa poliisi oli itse yhteydessä lääkäriin tai sairaanhoitoon. Toisessa poliisi varmisti lääkäriltä, ettei henkilöllä ole hoitoja kesken ja oliko putkaan laittamiselle estettä. Toisessa tapauksessa poliisi oli kuljetuksen aikana yhteydessä sairaanhoitoon ja pyysi näitä putkalle tarkistamaan kuljetettavan kunnon. Henkilö oli kuitenkin mennyt elottomaksi kuljetuksen aikana ja hänet todettiin putkalla kuolleeksi.

Yksi kansalainen oli ilmoituksen perusteella ihmetellyt hätäkeskuksen toimintaa. Kansalainen oli soittanut hätäkeskukseen ja pyytänyt ambulanssia paikalle havaittuaan henkilön, joka ei päässyt omin jaloin ylös. Hätäkeskus oli kuitenkin lähettänyt paikalle poliisin, joka vei henkilön putkaan.

Ilmoitusten perusteella henkilöiltä oli systemaattisesti kysytty tulotarkastuksen yhteydessä sairauksista ja mahdollisista vammoista. Yksi henkilö ei kuitenkaan halunnut puhaltaa poliisin alkometriin, eikä halunnut ilmoittaa mahdollisista vammoistaan tai sairauksista mitään.

Putkassa kuolleista noin 90 prosenttia oli miehiä, mikä on sama lukema kuin esimerkiksi Tikkasen vuonna 2015 tekemässä tutkimuksessa. Paateron ym. (2011, 58) tutkimuksessa on sivuttu putkakuolemia vuosina 2002–2010. Tällöin putkassa kuolleista 95 prosenttia oli miehiä. Siihen nähden naisten osuus on hienoisessa nousussa, kun nykyisillään naisten osuus kuolemista on noin 10 prosenttia. Eniten putkassa kuolee miehiä, mikä ei ole yllättävää, koska suurin osa päihtyneiden kiinniotoista kohdistuu miehiin (Paatero ym. 53).

Alkoholi sekä muut päihteet näkyvät putkakuolemien taustalla hyvin merkittävästi. Eniten henkilöitä oli otettu poliisin säilöön poliisilain perusteella henkilön suojaamiseksi, yhteensä 20 henkilöä. Poliisilain 2 luvun 2 §:n kiinniotossa henkilön suojaamiseksi ei suoranaisesti viitata päihtymykseen, mutta lähes poikkeuksetta tämä on ryhmä, jotka ovat niin päihtyneitä, etteivät he pysty huolehtimaan itsestään. Ilmoituksissa käytettiin usein termejä ”*henkilö jalaton, ei pysty huolehtimaan itsestään*”. Päihteidenkäyttö näkyi kuolemansyissä ja se oli kuolemissa vähintään myötävaikuttavana tekijänä yli puolissa tapauksissa. Alkoholin, lääkkeiden, huumausaineiden tai näiden sekakäytön aiheuttama myrkytys oli tutkimuksen yleisin kuolemansyy. Tikkasen vuonna 2015 tekemässä tutkimuksessa alkoholin tai alkoholin ja lääkeaineiden sekakäytön johtamaan myrkytykseen kuoli kymmenen ihmistä (noin 10 %) (Tikkanen 2015, 63). Nyt omassa tutkimuksessani myrkytyskuolemien määrä on noussut noin 35 prosenttiin, kun yhteensä 17 henkilöä kuoli putkassa erilaisiin myrkytyksiin. Myrkytykseen kuolleiden ikäjakauma oli laaja ja siihen kuolleita oli joka ikäluokassa paitsi yli 70-vuotiaissa. Tulokset eivät ole yllättäviä, sillä alkoholiperäinen tauti tai tapaturmainen alkoholimyrkytys on noussut yhdeksi yleisimmäksi suomalaisten työikäisten miesten ja naisten kuolinsyiksi (Karlsson ym. 2013, 31). Huumeiden aiheuttamat välittömät kuolemat taas ovat Suomessa yksi alle 40-vuotiaiden miesten yleisimmistä kuolinsyistä (Rönkä 2018, 19).

Putkassa itsemurhan tehneiden määrä oli tutkimuksessa yhdeksän. Itsemurhan tehneistä kuusi oli otettu kiinni rikosperusteisesti ja kolme poliisilain perusteella. Itsemurhat näyttävät olevan yhteydessä rikosperusteisiin kiinniottoihin. Vuonna 1969 tehdyn putkakuolematutkimuksen (Alha ym. 1969) yleisin peruskuolemansyy oli hirttäytyminen. Alhan ym. (1969, 296) tutkimuksessa kuolleista 20 oli rikoksen perusteella pidätettyjä ja heistä 17 teki itsemurhan. Tikkasen (2015, 79) putkakuolematutkimuksessa itsemurhan tehneitä oli yhteensä kuusi ja näistä kaikki yhtä henkilöä lukuun ottamatta oli poliisin säilytystiloissa rikosperusteisesti. Itsemurhatapausten vähenemiseen on varmasti vaikuttanut se, että sellit ovat tänä päivänä turvallisempia eikä mahdollisia hirttäytymispaikkoja selleissä juuri enää ole. Myös Alha ym. totesivat vuoden 1969 tutkimuksessaan, että säilytystilojen suunnitteluun tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Hirttäytyminen on silti mahdollista tämän päivän selleissä. Huomiota tulisi kiinnittää enemmän siihen, mitä henkilö saa viedä säilytystilaan mukanaan. Tämän tutkimuksen aineistoon mahtui hirttäytymisiä niin hupparin hihalla, housujen narulla kuin kengännauhoillakin. Muistettava on kuitenkin se, että vaikka henkilöltä otettaisiin kaikki vaatteetkin pois, on itsemurhan tekeminen silti mahdollista. Yksi itsemurhan tehneistä toteuttikin hirttäytymisen sellissä olevalla lakanalla. Muutamassa tapauksessa poliisit ja vartijat totesivat, etteivät huomanneet henkilöllä itsetuhoisia ajatuksia ennen säilöön laittamista. Itsetuhoisen ihmisen tunnistaminen on poliisin tai vartijan koulutuksella hyvin haastavaa. Paremmalla kameravalvonnalla pystyttäisiin varmasti ehkäisemään osa itsemurhista, mutta toisaalta painoarvoa pitää antaa myös henkilön yksityisyydelle. Joissain ilmoituksissa oli maininta, ettei hirttäytymistä huomattu heti, koska henkilö hirttäytyi putkassa wc-istuimen viereen ja putkan kameroissa on siinä kohtaa intimitteettisuoja.

7 YHTEENVETO

Tikkanen toteaa tutkimuksessaan (2015, 81), että 2010-luvulla putkakuolemissa on päästy 12 putkakuolemaan vuodessa ja sen alle. Tikkanen ei kuitenkaan ole vielä voinut tehdä johtopäätöstä siitä, onko kyseessä jatkuva trendi. Oma tutkimukseni näyttää, että putkakuolemat eivät ole laskeneet merkittävästi ainakaan Tikkanen tutkimuksesta, sillä heti vuonna 2014 putkakuolemien määrä nousi 17:sta. Vuonna 2018 on tapahtunut 10 putkakuolemaa ja keskiarvo vuosilta 2014–2018 on noin 10 putkakuolemaa vuodessa. 2000-luvulla putkakuolemien vuosittainen keskiarvo oli noin 20 kuolemaa vuodessa ja 2010-luvulla se on ollut noin 10.

Norjalaisesta putkakuolematutkimuksesta on nähtävillä (kts. luku 4.3), että varsinkin alkoholimyrytyskuolemat laskivat lähes nollaan sen jälkeen, kun päihtyneitä alettiin systemaattisesti tarkistuttamaan lääkäreillä ja viemään sairaalaan tai selviämisasemalle putkan sijaan. Kuten tutkimuksessa on aiemmin tuotu esille, on Suomessa selviämisasemat jääneet satunnaisiksi hankkeiksi, eikä niitä ole edes joka kunnassa. Tutkimuksen tekijällä ei ole tiedossa tämänhetkistä tietoa selviämisasemien lukumääristä ja sijainneista. Sisäministeriö esitti vuonna 2017, että selviämishoitopalveluiden järjestäminen varmistetaan osana sote- ja maakuntauudistusta (Sisäministeriö 2017). Sisäministerin esityksestä oli kulunut noin vuosi, kun Sosiaali- ja terveysministeriöstä ilmoitettiin, että erillisten selviämisasemien ajatuksesta oltaisiin luopumassa. Sosiaali- ja terveysministeriön Hyvinvointi ja palvelut -osaston johtaja Tuija Kumpulaisen mukaan tulevaisuudessa puhutaan selviämispalveluista eikä selviämisasemista. Miten selviämispalvelu sitten käytännössä toimisi, ei jutussa kerrota. Kumpulainen mainitsee, että selviämispalvelu voi olla esimerkiksi päivystyksen yhteydessä (Partio, Yle 28.8.2018). Laki päihtyneiden käsittelystä on ollut voimassa aina vuodesta 1973 ja lain 10 § kertoo, että selviämisasemien perustamisesta ja ylläpidosta säädetään erikseen. Tätä säännöstä ei ole vielä tehty, vaan asia on kuntien oman aktiivisuuden varassa. Monesta paikasta selviämisasema on jäänyt perustamatta vedoten kustannuksiin sekä resurssiongelmiiin.

Ilmoitusten perusteella voi katsoa, että on tietyillä toimenpiteillä, pystytään nykyisillä järjestelyillä ja resursseilla ennaltaehkäisemään putkakuolemia mahdollisimman tehokkaasti. Ensiapu toiminta on erityisen tärkeää. Partion tulisi pystyä luomaan kuva siitä, onko henkilöllä sairaanhoidon tarvetta. Jos kaupungissa sijaitsee selviämisasema, tulisi henkilö viedä sinne putkan sijaan. Henkilön tarkistuttaminen sairaanhoidolla ennen putkaan sijoittamista on varma tapa huolehtia myös poliisin oikeusturvasta. Poliisilla ei kuitenkaan ole samanlaista ammatillista osaamista kuin päihtyneen tarkastavalla sairaanhoidon ammattilaisella. Henkilön tulotarkastuksen yhteydessä tulisi henkilöltä ottaa systemaattisesti kaikki esineet tai vaatteiden osat pois, joilla hirttäytyminen on mahdollista. Vyöt, kenkien narut sekä housujen ja paitojen narut ovat esimerkkejä niistä, joilla itsemurhia tehtiin tutkimuksen mukaan. Kuten aiemmin mainittu, voi itsetuhoisen henkilön huomaaminen olla äärimmäisen vaikeaa poliisin tai vartijan ammattitaidolla. Jos kuitenkin viitteitä tällaisesta käyttäytymisestä tulee, pitäisi henkilöt sijoittaa poliisivankilan sellin sijasta kameravalvottuun tilaan. Näin henkilön käyttäytymistä voitaisiin mahdollisesti seurata tarkemmin ja mahdolliset itsemurhayritykset estää. Rikosperusteisesti päihtyneenä kiinniotettu olisi hyvä sijoit-

taa esimerkiksi ensimmäisen yön ajaksi kameravalvottuun tilaan, jotta mahdollisilta kuolemilta poliisivankilan sulleissä välttyttäisiin. Henkilökohtaisten tarkastusten aikaväliä tulisi kaventaa. Osassa ilmoituksia oli henkilöä seurattu tarkoin kameroiden välityksellä ja jopa henkilökohtaisia tarkistuksia oli tehty tiiviisti. Joidenkin ilmoitusten perusteella tarkistusten väli taas saattoi olla tunteja. Poliisivankilan puolella olevien kohdalla tarkastusväli oli luonnollisesti pidempi. Joissain ilmoituksissa kerrottiin, että tarkistuksia oli tehty ohjeistuksen mukaan kahden tunnin välein. Kansanedustaja Pehr Lövin kirjallisesta kysymyksestä (KK 562/2006 vp) selviää, että Ruotsissa päihtyneiden valvonta tapahtuu poliisin tai vartiointiliikkeestä vuokratun henkilöstön taholta joka neljännestunti. Ruotsissa kuolemantapaukset putkissa ovatkin hyvin harvinaisia, eikä ilmiöstä ole valtakunnallista tilastoa. Toisekseen Ruotsissa on lähes kaksinkertainen väestömäärä Suomeen verrattuna, mutta siellä otetaan silti päihtyneenä kiinni 30 prosenttia vähemmän henkilöitä kuin Suomessa (Paatero ym. 2011, 22).

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen alussa kerroin, että tutkimukseni tarkoitus on luoda kuva Suomessa tapahtuneista putkakuolemista ja vertailla tuloksia aiempiin tutkimuksiin. Tulokset olivat pitkälti samankaltaisia kuin esimerkiksi Annika Tikkasen vuonna 2015 tekemässä pro gradu -työssä. Poliisin säilytystiloissa kuolleiden keski-ikä laski omassa tutkimuksessani kolme vuotta edelliseen tutkimukseen verrattuna mutta huolestuttavaa on, että alle 30-vuotiaiden osuus oli omassa tutkimuksessani lukumäärällisesti korkein. Tulevaisuus näyttää onko keski-ikä tippuminen jatkuva trendi. Nuorten kohdalla näkyi selvästi enemmän itsetuhoisuus ja itsemurhat. Nämä ovat asioita, joihin tulisi tulevaisuudessa kiinnittää huomiota. Tutkimuksessani en analysoinut tarkemmin niin poliisin kuin esimerkiksi vartijoidenkaan toimintaa. Jos aihe kiinnostaa, suosittelen tutustumaan tarkemmin Annika Tikkasen vuonna 2015 tekemään pro gradu -työhön, jossa hän muun muassa analysoi viisi erilaista putkakuolematapausta ja peilaa poliisin toimia poliisin ammattieteen kanssa.

8.1 Jatkotutkimukset

Tulevaisuudessa aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä voisi olla esimerkiksi selviämisasemien toiminnan tutkiminen. Tutkimuksessa voisi selvittää minne selviämisasemia on perustettu ja ovatko ne vaikuttaneet poliisin päihtyneiden kiinniottoihin. Mahdollista voisi olla myös tutkia erilaisia teknisiä menetelmiä, joilla putkassa olevien elintoimintoja voisi paremmin valvoa. Hallituksen esityksessä vuonna 2005 (HE 90/2005 vp) todettiin, että esimerkiksi Vantaan kihlakunnan poliisilaitoksen säilytystiloissa käytössä olleesta SCSB-menetelmästä oli saatu hyviä kokemuksia (HE 90/2005 vp, 102). Tutkimuksessa voisi selvittää, onko tämänlaista teknologiaa vielä käytössä ja miltä tulevaisuus näyttää teknologian näkökulmasta.

8.2 Tutkimuksen onnistuminen

Onnistuin tutkimuksessa hyvin. Itselläni ei ollut vastaavasta työstä ennestään kokemusta ja siksi työn aloittaminen olikin melkoisen työlään tuntuista. Tutkimuksen tekeminen antoi minulle itselleni hyvän käsityksen Suomessa tapahtuneista putkakuolemista. Sain myös käsityksen, miten putkakuolemia voitaisiin mahdollisesti välttää. Olen valmistumassa keväällä 2019 Poliisiammattikorkeakoulusta ja tutkimuksen tekemisen myötä koen, että ammatillinen osaamiseni on nyt paremmalla tasolla. Tulevassa ammatissani osaan nyt paremmin ennaltaehkäistä putkassa tapahtuneita kuolemia ja yleinen tietämykseni laadullisen tutkimuksen tekemisestä on kasvanut.

LÄHTEET

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomukset:

K 14/2010 VP: Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2009.

K 2/2014: VP Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2013.

Eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen päätökset:

AOA 2865/2/00: Päätös putkakuolemien tutkintaa ja vapautensa menettäneiden valvontaa koskevassa asiassa.

Hallituksen esitykset:

HE 90/2005 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta sekä laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Poliisihallituksen ohjeet:

2020/2013/1727 Vapautensa menettäneen kuoleman johdosta tehtävät ilmoitukset, tulkinta ja tilastointi.

2020/2013/5231 Tietojen kirjaaminen poliisiasiain tietojärjestelmään (Patja).

2020/2013/5490 Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta.

562/2006 vp. Kirjallinen kysymys: Putkakuolemat. Luettavissa:

<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=kk+562/2006>. Luettu 5.2.2019.

Aasebø, Willy & Orskaug, Gunnar & Erikssen, Jan 2015: Can deaths in police cells be prevented? Experience from Norway and death rates in other countries. *Journal of Forensic and Legal Medicine* 2016:1, 61-65.

Alha, Antti & Isokoski, Mauri & Niemi, Timo & Pyrhönen, Anja 1969: Putkakuolemat Suomessa vuosina 1963-1967. *Alkoholipolitiikka* 34, 294–299.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuus-kunta Vastapaino. Luettavissa: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/978-951-768-035-6>. Luettu 22.1.2019.

Helminen, Klaus & Fredman, Markku & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko 2014: *Esitutkinta ja pakkokeinot*. Helsinki, Talentum.

Helminen, Klaus & Kuusimäki, Matti & Rantaeskola, Satu 2012: *Poliisilaki*. Helsinki, Talentum.

Hietalahti, Anne & Niinivaara, Kristiina & Koivunen, Virpi 2005: Buprenorfiini päihde-käytössä. *Päihdelinkki*. Luettavissa:

<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/laakkeet/buprenorfiini-paihdekaytossa>.

Luettu: 21.2.2019.

Huttunen, Matti 2017: Ahdistuneisuushäiriöissä käytettävät lääkkeet. Terveyskirjasto.
Luettavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lam00059,
Luettu: 21.2.2019.

Ilkka ja Pohjalainen: Putkakuolemat vähentyneet puoleen 1990-luvun lukemista. Iltalehti.
Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2016090922283268>. Luettu 20.2.2019.

Impinen, Antti & Lunetta, Philippe & Lounamaa, Anne 2008: Tapaturmakuolemat ja alkoholi Suomessa 1987-2006. Helsinki, Kansanterveyslaitos.

Kankaanranta, Terhi 2018: Luentomateriaali. Diasarja: Opinnäytetöiden eettiset suositukset ammattikorkeakouluissa. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.

Karlsson, Thomas & Kotovirta, Elina & Tigerstedt, Christoffer & Warpenius, Katariina (toim.) 2013: Alkoholi Suomessa. Kulutus, haitat ja politiikkatoimet. Raportti 13/2013. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104455/URN_ISBN_978-952-245-896-4.pdf?sequence=1. Luettu: 15.2.2019.

Kiiski, Kimmo 2009: Poliisin rooli kuolemansyöntutkinnassa. 2., uudistettu painos. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.

Mustajoki, Pertti 2017: Rasvamaksa. Terveyskirjasto.
Luettavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00070.
Luettu: 3.3.2019.

Nojonen, Tanja 2006: ”Ei muuta paikkaa”. Tutkimus poliisin päihtymyssuojan kanta-asiakkaista. Espoo, Poliisiammattikorkeakoulu.

Paatero, Pekka & Partanen, Airi & Savolainen, Marko 2011: Päihtyneiden kiinniottamista, kuljettamista, kohtelua ja hoitoa selvittäneen työryhmän loppuraportti. Helsinki, Sisäministeriö. Luettavissa:
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79671/sm_052011.pdf. Luettu 12.12.2018.

Partio, Elina 2018: Poliisi kускаa päihtyneitä ympäri maakuntia – Lain vaatimat selviämisasi-
asetukset auttaisivat, mutta niitä tuskin on tulossa. Yle. Luettavissa:
<https://yle.fi/uutiset/3-10373784>. Luettu: 11.2.2019.

Poliisiammattikorkeakoulu: Teknologia.
Luettavissa: <https://www.polamk.fi/toimintakäsikirja/kumppanuudet/teknologia>. Luettu 27.2.2019.

Rantaeskola, Satu 2014: Pakkokeinolaki: kommentaari. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.

Rönkä, Sanna 2018: Huumeiden käyttäjien kuolemat Suomessa. Monimenetelmällinen tutkimus lääkkeellistymisen, sosiaalisen huono-osaisuuden ja huumeiden käyttökotekstien näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. Luettavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/282222/HUUMEIDE.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 7.2.2019.

Sisäministeriö 2017: Kaikkiin maakuntiin tarvitaan selviämisasema päihtyneille. Tiedote. Luettavissa: https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/kaikkiin-maakuntiin-tarvitaan-selviamisasemia-paihtyneille. Luettu: 11.2.2019.

Surakka, Veli-Matti 2010: Fentanyyli. Päihdelinkki. Luettavissa: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/laakkeet/fentanyyli>. Luettu: 21.2.2019.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos THL 2012: Alkoholiolojen lähihistorian ja nykytilan kar-toitus sekä arvio alkoholihaittoja vähentävistä keinoista: THL:n muistio sosiaali- ja ter-veysministeriölle alkoholilain valmistelun tueksi. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlai-tos. Luettavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104360/THLselvitysAlkoholiOloista.pdf?seq- uence=1&isAllowed=y>. Luettu: 1.2.2019.

Tikkanen, Annika 2015: Putkakuolemat Suomessa. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Sosiaalipolitiikka. Pro gradu -tutkielma. Luettavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97699/GRADU-1436189476.pdf>. Luettu: 15.10.2018.

Tilastokeskus 2018: Huumausaineiden käytön toteavat tutkimukset kasvussa. Luettavissa: https://www.tilastokeskus.fi/til/rpk/2017/14/rpk_2017_14_2018-02-28_tie_001_fi.html. Luettu: 27.2.2019.

Tilastokeskus 2018: Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen pakkokeinot 2013 – 2017. Luettavissa: https://www.tilastokeskus.fi/til/rpk/2017/14/rpk_2017_14_2018-02-28_tau_001_fi.html. Luettu: 13.1.2019.

Tilastokeskus 2019: Suoritettujen pakkokeinojen määrä edellisvuoden tasolla. Luettavissa: https://www.tilastokeskus.fi/til/rpk/2018/14/rpk_2018_14_2019-02-28_tie_001_fi.html. Luettu: 29.2.2019.

Tolonen, Laura 2017: Rauhalliset päihtyneet pois päivystyksestä ja putkasta – jokaiseen maakuntaan tulossa selviämisasema? Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-9878881>. Luettu: 4.2.2019.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Luettavissa: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789520400118>. Luettu 21.1.2019.

Österberg, Esa & Mäkelä, Pia & Seppä, Kaija 2006: Alkoholin käyttö Suomessa. Päihdelinkki. Luettavissa:

<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/alkoholi/alkoholinkaytto-suomessa>.

Luettu: 21.1.2019.